

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Magdaléna Sedláčková

**Spolupachatelství a nepřímé pachatelství v mezinárodním
právu trestním**

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Spolupachatelství a nepřímé pachatelství v mezinárodním právu trestním vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 3. února 2018

.....

Magdaléna Sedláčková

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu této diplomové práce JUDr. Ondřeji Svačkovi, Ph.D., LL.M. za jeho užitečné rady, připomínky, ochotu a vstřícnost s níž tuto práci vedl. Poděkování patří také mým rodičům za jejich stálou podporu a Adamovi za nekonečnou trpělivost.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Mezinárodní právo trestní a individuální trestní odpovědnost	9
2 Postihování kolektivní kriminality Norimberským tribunálem	11
2.1 Odpovědnost za členství ve zločinném společenství	12
2.2 Účast na společném plánu nebo spolčení	13
3 Koncept společného zločinného podniku v judikatuře ad hoc tribunálů	15
3.1 Pojem a formování konceptu společného zločinného podniku v judikatuře ICTY	15
3.1.1 Počátky společného zločinného podniku v případě Tadić	16
3.1.2 Objektivní a subjektivní prvky společného zločinného podniku	17
3.2 Teorie kontroly nad zločinem a další vývoj společného zločinného podniku v judikatuře ICTY a ICTR	19
3.2.1 Teorie kontroly nad zločinem	20
3.2.2 Aplikace společného zločinného podniku na osoby ve vedoucím postavení	22
4 Postihování kolektivní kriminality Mezinárodním trestním soudem	25
4.1 Mezinárodní trestní soud a použitelné právo	25
4.2 Čl. 25 Římského statutu	26
4.3 Koncept kontroly nad zločinem a odmítnutí společného zločinného podniku	28
4.3.1 Roxinův koncept kontroly nad zločinem a Mezinárodní trestní soud	28
4.4 Spolupachatelství (<i>Co-perpetration</i>)	30
4.4.1 Objektivní stránka spolupachatelství	31
4.4.2 Subjektivní stránka spolupachatelství	33
4.5 Nepřímé pachatelství (<i>Indirect Perpetration</i>)	34
4.5.1 Nepřímé pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury	35
4.5.2 Objektivní a subjektivní stránka nepřímého pachatelství	37
4.6 Nepřímé spolupachatelství (<i>Indirect Co-perpetration</i>)	38
4.6.1 Objektivní a subjektivní stránka nepřímého spolupachatelství	40
4.7 Míra přispění jako prvek rozlišující některé zvláštní formy pachatelství a jiné formy odpovědnosti	41
Závěr	44
Seznam použité literatury	47
Monografie a sborníky	47

Články z odborných časopisů.....	48
Elektronické zdroje.....	50
Právní předpisy a jiné právní dokumenty	50
Rozhodnutí tribunálů, soudu a stanoviska soudců	51
Abstrakt	54
Abstract	55
Klíčová slova.....	56
Key words.....	56

Seznam použitých zkratk

ICTY	Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii
ICTR	Mezinárodní trestní tribunál pro Rwandu
JCE	Společný zločinný podnik
MPT	Mezinárodní právo trestní
MTS	Mezinárodní trestní soud
Norimberský tribunál	Mezinárodní vojenský tribunál
OSN	Organizace spojených národů

Úvod

Není pochyb o tom, že by pachatelé nejzávažnějších zločinů, kterými je dotčeno mezinárodní společenství, měli být potrestáni. Otázkou však je, jakým způsobem takové pachatele spravedlivě potrestat. Obecně se dá konstatovat, že zločiny podle mezinárodního práva mají jiný charakter než trestné činy na vnitrostátní úrovni. Tyto zločiny jsou páčány v masovějším měřítku a jejich hlavními strůjci bývají nejčastěji osoby, které jsou od samotného spáchání zločinů vzdáleny. Tyto osoby většinou nebývají těmi, kteří takřikajíc stisknou spoušť. Pak se však nabízí otázka, jestli je vhodné tyto strůjce zločinů nazývat pachateli. Zda by nebylo vhodnější, kdyby byli označeni jako účastníci v užším slova smyslu, tedy osoby, které takové zločiny například nařídí nebo naplánují. V průběhu vývoje mezinárodního práva trestního reagovaly jednotlivé mezinárodní trestní tribunály či soudy na zvláštní povahu těchto zločinů a snažily se vytvořit adekvátní přístupy k postihování jejich pachatelů.

Cílem této práce je vymezit způsoby, jakými se s touto problematikou vypořádaly nejvýznamnější tribunály, tedy Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku a Mezinárodní trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. Další výzkumnou otázkou je, zda Mezinárodní trestní soud navázal na předchozí praxi tribunálů a zda se dostatečně vypořádal s posuzováním pachatelství zločinů podle mezinárodního práva. Tyto výzkumné otázky jsou zpracovány deskriptivní a analytickou metodou. Práce charakterizuje jednotlivé přístupy k postihování zvláštností zločinů podle mezinárodního práva a zkoumá jejich aplikaci na reálných případech.

Tomu odpovídá i struktura práce. Práce je rozčleněna na čtyři kapitoly. První kapitola představuje jistý úvod do problematiky mezinárodního práva trestního a pojmání individuální trestní odpovědnosti. Následující tři kapitoly kopírují milníky ve vývoji způsobů pachatelství před nejdůležitějšími mezinárodními trestními tribunály a Mezinárodním trestním soudem. Druhá kapitola se tedy věnuje Mezinárodnímu vojenskému tribunálu v Norimberku, jako základnímu kameni mezinárodního práva trestního. Obecně se zaměřuje na dva zvláštní způsoby odpovědnosti pachatelů, a to odpovědnosti za spolčení a zvláštnímu zločinu účasti na zločinném společenství. Třetí kapitola se věnuje ad hoc tribunálům, a to Mezinárodnímu trestnímu tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodnímu trestnímu tribunálu pro Rwandu. Jejich nejvýznamnějším nástrojem pro postihování kolektivní povahy zločinů bylo prakticky od počátku jejich činnosti spolupachatelství ve formě společného zločinného podniku. Tato práce se věnuje počátkům koncepce společného zločinného podniku a jednotlivým subjektivním a objektivním prvkům. Dále se zabývá teorií kontroly, kterou v jednom ze svých rozsudků použil soudní senát Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii jako opoziční přístup ke společnému

zločinnému podniku. Závěrem se pak kapitola věnuje způsobu, jakým se rozšířil společný zločinný podnik tak, aby adekvátně postihl i osoby ve vedoucích pozicích. Závěrečná kapitola je pak zaměřena výhradně na Mezinárodní trestní soud a jeho aplikaci koncepce kontroly nad zločinem jako vůdčí koncepce pro posuzování pachatelství. Práce se snaží o komplexní pohled na problematiku pachatelství v rozhodovací praxi Mezinárodního trestního soudu. Na základě ustanovení čl. 25 odst. 3 písm. a) Římského statutu, které se věnuje pachatelství, vytvořila rozhodovací praxe Mezinárodního trestního soudu tři zvláštní způsoby postihu pachatelství. Každému ze způsobů pachatelství se věnují jednotlivé kapitoly, kde na příkladech z rozhodovací praxe Mezinárodního trestního soudu analyzují jednotlivé objektivní a subjektivní prvky. Toto je pak doplněno kritikou, která poukazuje na nedostatky v jednotlivých objektivních a subjektivních prvcích, ale i obecně v jednotlivých způsobech pachatelství. Poslední podkapitola je pak věnována specifickému problému míry přispění ke zločinu, kterou Mezinárodní trestní soud pojímal jako diferenciační kritérium.

Téma této práce je samo o sobě v literatuře poměrně dobře zpracováno, byť monografií nebo článků, které by se danému tématu věnovaly v českém jazyce, mnoho není. Obecně se tématu individuální trestní odpovědnosti věnuje prakticky každá kniha, která je zaměřena na mezinárodní právo trestní, ačkoli ve většině případů je zpracování spíše obecné. Rozsáhlejší analýzu pak lze najít spíše v odborných člancích a rozhodnutích mezinárodních trestních tribunálů a Mezinárodního trestního soudu. Právě samotná rozhodnutí mezinárodních tribunálů a Mezinárodního trestního soudu slouží jako primární zdroje této práce.

1 Mezinárodní právo trestní a individuální trestní odpovědnost

Mezinárodní právo trestní (dále jen „MPT“) je poměrně mladé odvětví mezinárodního práva veřejného a zaměřuje se na chování jednotlivců. Odpovědnost jednotlivce podle MPT stojí vedle odpovědnosti státu, přičemž se vzájemně nevylučují. Nadto se dá říci, že mají také společný původ a tím jsou závažná porušení povinností, která jsou vlastní mezinárodnímu společenství.¹ Možnost souběžného postihu jednotlivce a státu je mimo jiné reflektována i v čl. 25 odst. 4 Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (dále jen „MTS“), kdy „žádným z ustanovení tohoto Statutu o individuální trestní odpovědnosti nebude dotčena odpovědnost států podle mezinárodního práva“.²

MPT zakazuje určité druhy krutého a nelidského jednání jako jsou válečné zločiny nebo zločiny proti lidskosti a přivádí jednotlivce k odpovědnosti za taková jednání. Pro tyto zločiny užívá doktrína pojem zločiny podle mezinárodního práva (*crimes under international law*).³

Zločiny podle mezinárodního práva (pro zjednodušení dále jen jako „zločiny“) jsou specifické v tom, že jsou páčány více osobami, které jednají v určitých formách vzájemné spolupráce, která může být více či méně organizovaná. Jak se vyjádřil odvolací senát Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (dále jen „ICTY“) v případě *Tadić* „většina těchto zločinů není výsledkem zločinných sklonů jedné osoby, ale představuje projev kolektivní kriminality: zločiny jsou často prováděny skupinou jednotlivých osob, které jednají podle společného zločinného projektu“.⁴ Navzdory kolektivní povaze zločinů stojí MPT na zásadě individuální trestní odpovědnosti osoby za spáchaný zločin. Zásada individuální odpovědnosti je součástí moderního MPT od samého počátku, za který je považováno rozhodování o zločinech druhé světové války u Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku (dále jen „Norimberský tribunál“). Hojně citovaný je v této souvislosti rozsudek Norimberského tribunálu *Göring*: „zločiny proti mezinárodnímu právu jsou páčány lidmi, nikoli abstraktními entitami a pouze potrestáním osob, které zločin spáchaly, mohou být prosazena ustanovení mezinárodního práva“.⁵ MPT si tedy vytváří jednotlivé způsoby odpovědnosti ať už ve formě pachatelství nebo jiné formy účasti na zločinu, kterými přivádí osobu

¹ Viz BONAFÈ, Beatrice. *The Relationship Between State and Individual Responsibility for International Crimes*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s. 23 a také BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin?. In ŠTURMA, Pavel (ed). *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, s. 41 – 42.

² Rome Statute of the International Criminal Court, ze dne 17. 7. 1998. Český úřední překlad vyšel ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 84/2009 Sb. m. s., Římský statut Mezinárodního trestního soudu (dále jen „Římský statut“ nebo „ŘS“).

³ Bílková však shrnuje, že v češtině se tento pojem užívá primárně, nicméně Statuty mezinárodních tribunálů ani Římský statut tento pojem nepoužívají. Z mezinárodních smluv jej ale užívá např. Úmluva o předcházení a trestání zločinu genocidia. V zahraniční odborné literatuře lze najít i označení mezinárodní zločin, nicméně toto označení bývá mimo odpovědnost jednotlivce spojováno i s odpovědností státu. Viz BÍLKOVÁ: Co je mezinárodní ..., s. 32 – 33.

⁴ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 15. 7. 1999, *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-A, para. 191. (dále jen „*Tadić*, odvolací senát“).

⁵ Rozsudek Norimberského tribunálu ze dne 30. 9. 1946, *Göring, et al.*, 22 IMT 203, Opinion and Judgement, str. 53. (dále jen „*Göring*“)

k odpovědnosti za její jednání. Některé formy odpovědnosti nalezneme i v národních právních řádech, a to např. účast ve formě pomoci ke zločinu (*aiding and abetting*). Jiné jsou specifické právě pro zvláštní povahu zločinů podle mezinárodního práva, kam lze zařadit společný zločinný podnik (dále jen „JCE“) nebo odpovědnost nadřízeného. Rozmanitost forem odpovědnosti v MPT odráží již zmíněnou specifickou povahu zločinů.

2 Postihování kolektivní kriminality Norimberským tribunálem

Přestože vývoj MPT probíhal po delší dobu, za počátek moderního MPT je považováno zřízení Norimberského tribunálu. Do té doby bylo MPT především nepsaným právem.⁶ Norimberský tribunál byl zřízen Londýnskou chartou, což byla mezinárodní smlouva, jejíž součástí byl také Statut Norimberského tribunálu.⁷

Norimberský tribunál byl prvním mezinárodním tribunálem, který reagoval na zločiny dotýkající se mezinárodního společenství jako celku. Jeho vypořádání se s kolektivní kriminalitou druhé světové války bylo podrobena diskuzi a čelilo kritice. Proto není překvapením, že judikatura ICTY ani judikatura Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu (dále jen „ICTR“) se k němu explicitně nehlásí. Nelze mu však upřít zásadní roli ve vývoji MPT. Zásady, které vytvořil Statut a rozhodnutí Norimberského tribunálu, potvrdilo rezolucí Valné shromáždění OSN.⁸ Vyjádřilo tím podporu obecným principům trestního práva vyplývajících ze Statutu a rozsudku Norimberského tribunálu a postupně se tyto principy začaly považovat za součást obyčejového práva.⁹ Pro úplnost je třeba dodat, že zásady byly formulovány Komisí pro mezinárodní právo v roce 1950 jako Zásady mezinárodního práva uznané Statutem a rozsudkem Norimberského tribunálu,¹⁰ ty ale již nebyly Valným shromážděním formálně přijaty.

Statut Norimberského tribunálu vycházel ze dvou způsobů, jimiž se snažil postihnout specifickou povahu zločinů druhé světové války. Zvláštnost těchto zločinů spočívala nejen v jejich masovém měřítku, což s sebou neslo mnoho zainteresovaných osob, ale také ve skutečnosti, že hlavními pachateli byly osoby, které fyzicky tyto zločiny nepáchaly. Základem pro Statut Norimberského tribunálu se v této oblasti stala teorie „kolektivní kriminality“ amerického právníka Bernayse. Ačkoli nebyla plně implementována, stala se základem pro trestání vrcholných představitelů nacistického Německa a navázala na ni rozhodovací praxe vojenských a okupačních soudů v navazujících procesech.¹¹ Prvním způsobem, spočívajícím v odpovědnosti za členství ve zločinném společenství podle čl. 9 a 10 Statutu Norimberského tribunálu, měli být postihováni

⁶ VAN SLIEDREGT, Elies. *Individual Criminal Responsibility in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012, s. 4-5.

⁷ The Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis and the annexed Charter, 8 August 1945, 82 U.N.T.C. 280.

⁸ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 95 (I.), ze dne 11. 12. 1946.

⁹ CASSESE, Antonio. *Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nürnberg Tribunal* [online]. United Nations Audiovisual Library of International Law, [cit 13. 11. 2017]. Dostupné na <http://legal.un.org/avl/ha/ga_95-I/ga_95-I.html>. Dále také ČEPELKA, Čestmír. Mezinárodní trestní soudnictví. *Právník*, 1999, roč. 78, č. 10, str. 900.

¹⁰ *The Formulation of the Principles of International Law Recognised by the Charter and Judgement of the Nuremberg Tribunal*. Yearbook of the International Law Commission, Vol. II, 1950, s. 374-378.

¹¹ VAN SLIEDREGT, Elies. Perpetration and Participation in Article 25(3). In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 501.

pachatelé na „nižší úrovni“. Druhým způsobem je pak úprava účasti na společném plánu nebo spolčení, která byla zamýšlena jako cesta k potrestání těch nejvyšších představitelů.¹²

Na tomto místě je nezbytné též zmínit procesy, které navazovaly na řízení a rozsudek Norimberského tribunálu. Jsou to procesy, které probíhaly v okupačních zónách v Německu na základě nařízení č. 10 Spojenecké kontrolní rady o potrestání osob vinných z válečných zločinů, zločinů proti míru a proti lidskosti¹³ a také procesy před národními soudy jiných zemí.¹⁴ Existovalo tedy více přístupů k postihování účasti na zločinech. Významné jsou tyto procesy zejména z hlediska formování kritérií JCE odvolacím senátem ICTY v případě *Tadić*. Odvolací senát se v tomto případě při dovozování obyčejové povahy JCE spoléhá právě na judikaturu převážně britských a amerických soudů z navazujících procesů.¹⁵

2.1 Odpovědnost za členství ve zločinném společenství

Základní myšlenka odpovědnosti za členství ve zločinném společenství spočívala v kriminalizování samotné účasti. Norimberský tribunál byl nadán pravomocí prohlásit určité společenství jako zločinné s tím, že žalobci v jednotlivých signatářských státech mohou obžalovat osobu za „úcast v takovém společenství před národními, okupačními nebo vojenskými soudy, v takovém případě je zločinnost spolčení prokázána a nemůže být zpochybnována“.¹⁶ Toto prohlášení by mělo závažné důsledky pro navazující procesy před národními soudy. Přenášelo by totiž důkazní břemeno na jednotlivé pachatele, kteří by pak museli prokázat, že nebyli členy takového společenství. Obžaloba navrhovala prohlásit za zločinná sedm společenství, z nichž nakonec pouze tři byla Norimberským tribunálem prohlášena za zločinná společenství. Bylo to Gestapo, SS a politické vedení nacistické strany. Soudci Norimberského tribunálu se obávali, že by takový přístup mohl ohrozit princip zavinění. V rozsudku *Göring* proto Norimberský tribunál uvedl, že při takovém prohlášení by se měl ujistit do takové míry, do jaké je to možné, že nebudou potrestány nevinné osoby.¹⁷ I z tohoto důvodu Norimberský tribunál stanovil, že pro to, aby osoba mohla být v navazujících procesech shledána vinnou z účasti ve zločinném společenství, je nutná určitá dobrovolnost. Podle Norimberského tribunálu se kriminalizuje členství v určitém zločinném společenství, které přirovnal ke spolčení (*conspiracy*) v tom smyslu, že se jedná o skupinu osob, které spolupracují za nějakým zločinným účelem. To by mělo „vyloučit osoby, které nevěděly o

¹² STEPHENS, Pamela. Collective Criminality and Individual Responsibility: The Constraints of Interpretation. *Fordham International Law Journal*, 2014, roč. 37, č. 2, s. 510.

¹³ Control Council Law No. 10, ze dne 10. 12. 1945.

¹⁴ VAN SLIEDREGT: *Individual Criminal...*, s. 30-37.

¹⁵ *Tadić*, odvolací senát, para. 197-219. Jsou to např. rozhodnutí *Jepsen a ostatní*, *Hoelzer a ostatní*, *Otto Ohlenfor a ostatní*, *Josef Kramer a ostatní*.

¹⁶ Článek 10 Statutu Norimberského tribunálu.

¹⁷ *Göring*, str. 86.

zločinném účelu nebo činech takového spolčení.¹⁸ Norimberský tribunál tedy zmírnil převrácení důkazního břemene a v navazujících procesech pak musela obžaloba prokázat, že se obviněný přidal ke zločinnému společenství dobrovolně a věděl, že takové společenství je zapojeno do páchání zločinů.¹⁹

2.2 Účast na společném plánu nebo spolčení

Ustanovení čl. 6 Statutu Norimberského tribunálu²⁰ upravovalo jeho pravomoc vymezením trojice zločinů, za něž nesli pachatelé osobní odpovědnost. Byly to zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Podle čl. 6 písm. a) může mít jednotlivec osobní odpovědnost za zločiny proti míru, a to za „*plánování, přípravu, podněcování nebo podniknutí útočné války nebo války porušující mezinárodní smlouvy, dohody nebo záručky, nebo za účast na společném plánu nebo spolčení ke spáchání čehokoli, co je uvedeno výše*“.²¹ Statut Norimberského tribunálu tedy v čl. 6 písm. a) vytvořil pro zločiny proti míru samostatný, předčasně dokonáný zločin spolčení. Spolčení jako předčasně dokonáný zločin je postižitelné samo o sobě, a to i v případě, že nebude spáchán zločin, k němuž spolčení směřovalo.²² Je třeba poznamenat, že u vymezení válečných zločinů ani u zločinů proti lidskosti nenalezneme podobné ustanovení, které by kriminalizovalo účast na „společném plánu nebo spolčení“. Poslední věta čl. 6 stanovila, že „*vůdci, organizátoři, podněcovatelé a spolupachatelé, kteří se účastní sestavování nebo provádění společného plánu nebo spolčení k provedení některého z výše uvedených zločinů jsou odpovědní za všechny činy spáchané všemi osobami při realizaci takového plánu*“. V rozhodnutí *Göring* se k této větě vyjádřil Norimberský tribunál, podle nějž věta „*nepřidává nový a oddělený zločin od těch již vymezených*“²³ a že „*byla vytvořena za účelem stanovení odpovědnosti osob, které se účastnily (participation) společného plánu*“.²⁴ Poslední věta podle Norimberského tribunálu vyjadřovala spolčení jako formu odpovědnosti. Tedy na rozdíl od spolčení jako předčasně dokonáného zločinu, kde by stačilo samotné spolčení, se zde vyžadovalo, aby byl zločin skutečně spáchán. Nadto také na

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. 1. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 137-139. VAN SLIEDREGT: *Individual Criminal...*, s. 29-30. Dále také DANNER, Alison Marston, MARTINEZ, Jenny M. *Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, Command Responsibility, and the Development of International Criminal Law*. *California Law Review*, 2005, roč. 93, č. 1, s. 114-116.

²⁰ Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis, 8 August 1945, 82 UNTS 279. („v této práci dále jen „Statut Norimberského tribunálu“)

²¹ Statut Norimberského tribunálu upravuje v čl. 6 písm. a) účast na společném plánu nebo spolčení ke spáchání zločinu proti míru. Odlišuje tedy účast na společném plánu od spolčení. V současné době je termín společný plán užíván jako synonymum pro JCE. Nicméně Statut Norimberského tribunálu, obžaloba ani rozsudek se účastí na společném plánu nezabývají oddělené od spolčení, proto o nich i tato práce pojednává společně. K tomu viz DANNER, MARTINEZ: *Guilty Associations...*s. 117. Podle Van Sliedregtové je užití pojmu „společný plán“ kompromisem pro kontinentální právo, které není obeznámeno s právním konceptem spolčení v angloamerickém právu. Viz VAN SLIEDREGT: *Individual criminal...*, s. 24.

²² Viz CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, str. 199.

²³ *Göring*, str. 56.

²⁴ Tamtéž.

rozdíl od spolčení jako samostatného zločinu nebyla omezena jen na zločiny proti míru. Z toho vyplývá, že Statut Norimberského tribunálu vytvořil jak spolčení jako samostatný zločin, tak spolčení jako formu odpovědnosti.²⁵ Je to důsledek kompromisu při řešení střetu právních systémů vítězných mocností. Angloamerický právní systém zná na rozdíl od kontinentálního právního systému spolčení jako formu společenství, které je samo o sobě trestné. Je to dohoda dvou či více osob spáchat trestný čin, přičemž je postižitelná i v případě, že čin nebude spáchán.²⁶ To má význam v první řadě v případě závažné kriminality, kde lze takto postihnout i samotné spolčení. Dále je také v oblasti dokazování pro žalobce jednodušší prokázat dohodu ke spáchání zločinu než samotný zločin. Pro úplnost je třeba dodat, že spolčení se v americkém trestním právu aplikuje spolu s tzv. Pinkertonským pravidlem. Toto pravidlo spočívá v odpovědnosti člena spolčení za všechny činy spáchané při provádění dohody, pokud jsou rozumně předvídatelné jako přirozený důsledek této dohody.²⁷

Prvky spolčení lze najít v judikatuře ICTY týkající se JCE, ačkoli ICTY se tomuto spojení prakticky zcela vyhýbá.²⁸ Právě tzv. Pinkertonské pravidlo je často zmiňováno v souvislosti s třetí formou JCE, tzv. rozšířenou. Spojení přiznává i samotný odvolací senát v případě *Tadić*, explicitně ale spolčení nikde nezmiňuje. Nicméně obdobná formulace naznačuje blízké spojení obou doktrín.²⁹ Na druhou stranu je ale třeba tyto doktríny odlišovat. I když obě doktríny vyžadují dohodu mezi osobami ke spáchání zločinu, aby byla osoba odpovědná za JCE, je třeba spáchání zločinu, spolčení je naopak postižitelné samo o sobě.³⁰

²⁵ Obžalovaní byli obviněni ze spolčení jako samostatného zločinu nejen pro zločiny proti míru, ale také zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Nicméně spory mezi soudci z angloamerického právního systému a kontinentálního právního systému byly jedním z důvodů, proč Norimberský tribunál nakonec aplikoval spolčení jako samostatný zločin jen u zločinů proti míru. Viz AKSENOVA, Marina. *Complicity in International Criminal Law*. Portland: Hart Publishing, 2016, s. 56-57.

²⁶ CASSESE: *International criminal ...*, str. 227.

²⁷ SCHEB, John M., SCHEB II, John M. *Criminal law*. 5. vydání. Wadsworth: Wadsworth Cengage Learning, 2008, s. 100-101.

²⁸ Ohlín vidí důvod v tom, že spolčení, jako doktrína pocházející z common law, není odbornou veřejností vnímána jako součást obyčejového práva. Viz OHLIN, Jens David. Joint Intentions to Commit International Crimes. *Chicago Journal of International Law*, 2011, roč 11, č. 2, s. 696.

²⁹ OHLIN: Joint Intentions..., s. 696.

³⁰ DANNER, MARTINEZ: Guilty Associations..., s. 118-119.

3 Koncept společného zločinného podniku v judikatuře ad hoc tribunálů

První ad hoc tribunály ICTY a ICTR byly zřízeny jako reakce na krutosti, které se udály na začátku 90. let 20. století v Jugoslávii a ve Rwandě. Oba tribunály jsou zřízeny rezolucemi Rady bezpečnosti OSN. Konkrétně rezolucí č. 827³¹ pro ICTY a rezolucí č. 955³² pro ICTR, přičemž součástí rezolucí byly i statuty pro jednotlivé tribunály. ICTY byl zřízen jako reakce na vývoj v bývalé Jugoslávii. O rok později byl zřízen ICTR v reakci na ozbrojené střety v občanské válce etnické skupiny Hutů proti etnické skupině Tutsiů ve Rwandě. ICTR je v mnohém podobný svému předchůdci, liší se ale vymezením pravomoci. Nicméně co se týče forem odpovědnosti spolupachatelů, ICTR převzal z judikatury ICTY koncept JCE.

3.1 Pojem a formování konceptu společného zločinného podniku v judikatuře ICTY

Individuální trestní odpovědnost upravuje čl. 7 Statutu ICTY. V odstavci 1 se stanoví, že „osoba, která plánovala, podněcovala, nařídila, spáchala či jinak napomáhala v plánování, přípravě či vykonávání zločinu uvedeného v čl. 2 až 5 tohoto Statutu, je individuálně odpovědná za tento zločin“.³³ Vymezení individuální trestní odpovědnosti je ve srovnání s čl. 25 ŘS poměrně kusé, nicméně nedostatek v této oblasti je kompenzován bohatou judikaturou. Právě judikatura byla zásadní při formování JCE, jenž je zřejmě nejznámější a nejspíš také nejvýznamnější formou odpovědnosti aplikovanou ICTY, potažmo ICTR. Podstatou odpovědnosti na základě účasti v JCE je skutečnost, že člen JCE nemusí vlastním jednáním naplnit objektivní stránku zločinu a nemusí být ani přítomen v době a na místě spáchání zločinu. Jinými slovy, pokud se osoba účastní JCE, je odpovědná jako pachatel za zločiny, které fyzicky spáchala jiná osoba, pokud se obě osoby podílely na provádění společného plánu.³⁴

Statuty ICTY ani ICTR explicitně nevymezují, co se rozumí pojmem spáchání ani tento pojem neodlišují od ostatních forem odpovědnosti. Ačkoli by se tedy mohlo na první pohled zdát, že nerozlišují mezi pachatelem a účastníkem, opak je pravdou. Rozhodovací praxe odlišuje odpovědnost účastníků od odpovědnosti pachatelů, kam řadí i odpovědnost za účast v JCE.³⁵ Mezi formy účastenství je řazena pomoc (*aiding and abetting*), podněcování, plánování nebo řízení

³¹ Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, ze dne 25. 5. 1993, S/RES/827 (1993).

³² Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 955, ze dne 8. 11. 1994, S/RES/955 (1994).

³³ Čl. 7 odst. 1 Statutu v originálním znění: „A person who planned, instigated, ordered, committed or otherwise aided and abetted in the planning, preparation or execution of a crime referred to in articles 2 to 5 of the present Statute, shall be individually responsible for the crime“.

³⁴ O'KEEFE, Roger. *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, str. 170.

³⁵ Účast v JCE za formu spáchání (*committing*) explicitně označuje judikatura ICTY. Viz rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 9. 2003, *Prosecutor v. Krnojević*, IT-97-25-A, para. 73.

zločinu.³⁶ ICTY užívá vnitřní, duševní vztah (*state of mind*) ke zločinu jako rozlišovací kritérium mezi odpovědností členů JCE za spáchání a pomocí ke spáchání zločinu. K odpovědnosti za spáchání formou JCE je třeba, aby člen naplnil požadovanou subjektivní stránku zločinu. U pomocníka postačí jen znalost, že pachatel spáchal zločin.³⁷ Obecně je pomoc v judikatuře ICTY i důvodem pro „nižší trest, než je vhodný pro odpovědnost za účast v JCE“.³⁸

3.1.1 Počátky společného zločinného podniku v případě Tadić

Odpovědnost za JCE, která není explicitně zmíněna v čl. 7 Statutu ICTY, byla formována v rozsudku odvolacího senátu ICTY v případě *Tadić* v roce 1999. Podle obžaloby byl Duško Tadić členem skupiny, která ve vesnici Jaskiči hledala muže, ty pak bila a následně odvedla z vesnice. Po jejich odchodu však ve vesnici zůstalo pět mrtvých mužů, z nichž čtyři byli zastřeleni. Tadić byl proto mimo jiné obžalován z vraždy jako zločinu proti lidskosti.³⁹ Soudní senát Tadiće z tohoto bodu obžaloby zprostil, neboť dle jeho názoru nebylo prokázáno, že by se Tadić účastnil vraždy některého z mužů.⁴⁰ Odvolací senát však prohlásil, že Tadić jednal v „úmyslu podporovat zločinný záměr zhabit Prijedor osob jiné než srbské národnosti“ a že osoby „měly být zabitы při uskutečňování tohoto společného cíle“ skupinou, jejímž byl členem. Tadić si byl vědom toho, že skupina pravděpodobně spáchá takový zločin, tedy že spáchání vraždy je předvídatelné, přesto na sebe toto riziko převzal.⁴¹ Odvolací senát nakonec prohlásil Tadiće vinným z vraždy jako zločinu proti lidskosti.⁴²

Ačkoli základy konceptu JCE byly položeny už v rozhodnutí *Furundžija*,⁴³ rozveden je až v případě *Tadić*. Odvolací senát si položil dvě ústřední otázky – zda je možné někoho potrestat za čin jiného, jestliže oba jednájí podle společného plánu a jaký stupeň zavinění je k tomu vyžadován. Při hodnocení první otázky upozornil na zásadu *nulla poena sine culpa*, kterou upravuje Statut ICTY v čl. 7, poukázal však na to, že spáchání zločinů se může stát i účastí na realizaci společného projektu nebo záměru. Odvolací senát analýzou judikatury z navazujících procesů po

³⁶ WERLE, Gerhard. *Principles of International Criminal Law*. 2. vydání. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2009, str. 168.

³⁷ CASSESE: *International Criminal...*s. Dále také GOY, Babara. Individual Criminal Responsibility before the International Criminal Court A Comparison with the *Ad Hoc* Tribunals. *International Criminal Law Review*, 2012, roč. 12, č 1, s. 11.

³⁸ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 8. 11. 2006, *Prosecutor v. Simić*, IT-95-9-A, para. 265.

³⁹ Žalobní bod č. 31, obžaloba ze dne 14. 12. 1995, *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-I.

⁴⁰ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 7. 5. 1997, *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-T, para. 373 a para. 761.

⁴¹ *Tadić*, odvolací senát, para. 232.

⁴² Tamtéž, para. 233.

⁴³ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 10. 12. 1998, *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T (dále jen „*Furundžija*, soudní senát“), blíže BOAS, Gideon, BISCHOFF, James L., REID, Natalie L. *Forms of Responsibility in International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, s. 10-15.

druhé světové válce dovedl, že účast na společném plánu je formou účasti na spáchání zločinů, která byla součástí obyčejového práva už v době, kdy byly spáchány zločiny, jimiž se zabývá.⁴⁴

Odvolací senát představil tři kategorie JCE. První kategorie, tzv. základní, se týká případů, kdy „všichni obžalovaní jednájí se společným záměrem, vedeni stejným zločinným úmyslem“.⁴⁵ Osoba nemusí být fyzickým pachatelem. Postačí, pokud její účast na některém aspektu společného záměru je dobrovolná a má zločinný úmysl. Druhá kategorie, tzv. systematická, nebo kategorie koncentračních táborů, je variantou kategorie první. Vyžaduje existenci organizovaného systému za účelem spáchání zločinu, v němž osoba dobrovolně participuje, přičemž si je vědoma povahy tohoto systému. Třetí kategorie, tzv. rozšířená, je nejčastějším předmětem kritiky. Spočívá ve společném záměru, k němuž směřuje chování vícero osob, přičemž jedna z osob spáchá určitý čin, který ale vybočuje z hranic společného záměru. Tento čin však lze přičíst ostatním osobám, pokud byl „přirozeným a předvídatelným důsledkem (natural and foreseeable consequence)“⁴⁶, který vyplynul ze společného záměru. Tuto kategorii JCE aplikoval odvolací senát v případě *Tadić*.

3.1.2 Objektivní a subjektivní prvky společného zločinného podniku

Odvolací senát v případě *Tadić* také poprvé definoval objektivní prvky (*actus reus*) a subjektivní prvky (*mens rea*) JCE. Objektivní prvky vymezil pro všechny tři kategorie JCE společně jako:

- a) pluralita osob,
- b) existence společného plánu, záměru nebo účelu, kterým je nebo který zahrnuje spáchání zločinu upraveného ve Statutu,
- c) participace obžalovaného ve společném záměru, který zahrnuje spáchání zločinu upraveného ve Statutu.⁴⁷

Prvním prvkem je pluralita osob. Jen více osob může tvořit spolčení, přičemž počet osob není limitován. Osoby nemusí být nijak organizované, ani vojensky či politicky. Druhým prvkem je existence společného plánu, který nemusí být dopředu nijak formulován. Postačí, pokud jej bude možné dovést z chování osob, které jednájí ve shodě pro naplnění JCE. Posledním prvkem je participace obžalovaného, která nemusí zahrnovat spáchání zločinu podle Statutu. Může být ve formě podílení se nebo přispění při provádění společného plánu.⁴⁸

Naopak subjektivní prvky (*mens rea*) se odvíjí podle kategorie JCE. Základní kategorie vyžaduje úmysl spáchat určitý zločin. Jako příklad lze uvést případ *Furundžija*. Anto Furundžija

⁴⁴ *Tadić*, odvolací senát, para. 189-226.

⁴⁵ *Tadić*, odvolací senát, para. 196.

⁴⁶ *Tadić*, odvolací senát, para. 204.

⁴⁷ *Tadić*, odvolací senát, para. 227.

⁴⁸ Tamtéž.

vyslychal před dalšími vojáky nahou ženu. Během výslechu jeden voják ženě vyhrožoval nožem a poté ji sexuálně zneužil. Odvolací senát v tomto případě dospěl k závěru, že Furundžija a voják vzájemně věděli, co ten druhý dělá a jejich společný úmysl lze dovodit z okolností. Voják ženu sexuálně zneužil v přítomnosti Furundžiji, oba jednali společně, na jednom místě a s plným vědomím toho, co dělá ten druhý. Furundžija byl proto spolupachatelem mučení jako porušení zákonů nebo obyčejů války podle čl. 3 Statutu ICTY.⁴⁹

Subjektivní prvek systematické kategorie vyžaduje vědomost o organizovaném, systémovém a špatném zacházení a současně úmysl podporovat tento systém. Úmysl se však dá dovodit z vedoucí pozice, kterou osoba zastává.⁵⁰ Z judikatury ICTY lze uvést případ *Kvočka a ostatní*. Kvočka byl zástupcem velitele policejní stanice ve městě Omarska. Spolu s dalšími policisty měl zajišťovat vnitřní bezpečnost v těžebním dole nedaleko města Omarska, kam byli převezeni zadrženi a kde vznikl zadržovací tábor. Vědomost o špatném zacházení dovodil ICTY z výslechu Kvočky a svědeckých výpovědí osob z tábora. Kvočka uvedl, že on a někteří další vyjádřili obavy o životní podmínky v táboře. V táboře bylo kolem 2000 lidí, přičemž nebyly dostatečné hygienické podmínky, ani zajištěn dostatek potravin. Bezpečnost v táboře zajišťovaly osoby s trestní minulostí, z nichž některé u sebe nosily své vlastní zbraně. Kvočka také popsal několik událostí, jichž byl svědkem. Například viděl mrtvá těla osob, které byly zabity, když se pokusily utéct, nebo viděl muže, který byl zbit během výslechu. Svědci uvedli, že nikdo, kdo byl v táboře, nemohl tvrdit, že neví, co se tam dělo. Popsali také několik případů násilí, při nichž byl Kvočka také přítomen. Úmysl podporovat systém dovodil ICTY z povahy pozice, kterou Kvočka zastával. Podle svědeckých výpovědí zastával Kvočka v táboře pozici nadřízeného. Svědci popsali, že pokud něco potřebovali, strážníci je odkázali na Kvočku, případně jim sdělili, že o jejich žádosti rozhodne Kvočka. Jeden ze svědků popsal, že se mu Kvočka sám představil jako osoba odpovědná za osoby držené v táboře.⁵¹ Kvočka byl proto odsouzen za spáchání zločinů proti lidskosti a válečných zločinů jako člen systematické kategorie JCE.⁵²

Požadovaným subjektivním kritériem u rozšířené kategorie je úmysl účastnit se a podporovat zločinný účel skupiny. Současně se u rozšířené kategorie zkoumá ještě odpovědnost členů skupiny za zločin, který vybočuje z rámce společného záměru. Zde se pro ostatní členy JCE vyžaduje, aby zločin byl pro tyto osoby předvídatelný, resp. že je předvídatelné, že tento zločin

⁴⁹ *Furundžija*, soudní senát, para. 264-269. Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 21. 6. 2000, *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T, para. 120.

⁵⁰ *Tadić*, odvolací senát, para. 203.

⁵¹ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 2. 11. 2001, *Prosecutor v. Kvočka et al.*, IT-98-30/1-T, (dále jen „*Kvočka*, soudní senát“), para. 329-397.

⁵² *Kvočka*, soudní senát, para. 715.

může být spáchán jiným členem skupiny a ostatní členové toto riziko dobrovolně přijali.⁵³ Předvídatelnost se u jednotlivých členů JCE může lišit, obžaloba proto musí prokázat předvídatelnost přímo obviněnému.⁵⁴ Například pokud je společným úmyslem členů JCE mučit určitou osobu, ale tato osoba bude jedním z členů JCE zabita. Pak se u každého z ostatních členů zkoumá předvídatelnost zvlášť. Konkrétním příkladem z rozhodovací praxe ICTY je aplikace rozšířené kategorie JCE v případě *Tadić*, který je podrobně rozebrán v kapitole 3.1.1.

3.2 Teorie kontroly nad zločinem a další vývoj společného zločinného podniku v judikatuře ICTY a ICTR

Ačkoli základy JCE položené v případě *Tadić* zůstaly zachovány, jednotlivé prvky a podmínky, za nichž může být osoba odsouzena za účast na JCE, se v průběhu vývoje rozvíjely a zpřesňovaly. Jako příklad lze uvést vývoj participace obžalovaného, jako jednoho z objektivních prvků. Jak je uvedeno výše, už v případě *Tadić* odvolací senát stanovil, že příspěvní nemusí spočívat ve spáchání zločinu, resp. nemusí spočívat ani ve vykonání některého z objektivních prvků zločinu. V případě *Vasiljević* odvolací senát upřesnil, že příspěvní bude dostatečné, pokud bude „jednání nějakým způsobem zaměřeno na podporu společného plánu“.⁵⁵ Odvolací senát v případě *Kvočka* k tomu pak uvedl, že nikde není vymezen požadavek, že příspěvní musí být značné (*substantial*). Musí být pouze dostatečně významné (*significant*). Dále k tomu dodal, že obžaloba nemusí prokazovat, že příspěvní bylo *conditio sine qua non* ke spáchanému zločinu.⁵⁶ V případě *Brđanin* už odvolací senát explicitně říká, že k tomu, aby byla založena odpovědnost obžalovaného za účast na JCE, musí být jeho příspěvní pro dané zločiny významné (*significant*).⁵⁷ Tyto závěry jsou pak přejaty v dalších rozhodnutích.⁵⁸

Brzy byla také doktrína JCE přejata do rozhodovací praxe ICTR v rozhodnutí *Ntakirutimana a ostatní*. Odvolací senát ICTR uvedl, že JCE je v rozhodovací praxi ICTY už pevně zakotveno. Porovnáním znění čl. 7 odst. 1 Statutu ICTY a čl. 6 odst. 1 Statutu ICTR upravující individuální trestní odpovědnost pak dospěl k závěru, že judikatura ICTY může být aplikována při interpretaci čl. 6 odst. 1 Statutu ICTR.⁵⁹

⁵³ *Tadić*, odvolací senát, para. 228.

⁵⁴ FAUSTO, Pocar. Notes on Joint Criminal Enterprise before International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. *The University of the Pacific Law Review*, 2017, roč. 48, č. 2, str. 193.

⁵⁵ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 25. 2. 2004, *Prosecutor v. Vasiljević*, IT-98-32-A (dále jen „*Vasiljević*“), para. 102.

⁵⁶ Více v *Kvočka*, odvolací senát, para. 97-98.

⁵⁷ Viz rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 3. 4. 2007, *Prosecutor v. Brđanin*, IT-99-36-A (dále jen „*Brđanin*, odvolací senát“), para. 430.

⁵⁸ Např. rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 27. 3. 2013, *Prosecutor v. Stanišić and Župljanin*, IT-08-91-A, para. 103.

⁵⁹ Rozsudek odvolacího senátu ICTR ze dne 13. 12. 2004, *Prosecution v. Ntakirutimana and Ntakirutimana*, ICTR-96-10-A, ICTR-96-17-A, para. 468.

Doktrína JCE se stala významnou součástí rozhodovací praxe ICTY a ICTR. Postupně byla aplikovaná z JCE malého rozsahu, zahrnujících menší množství osob, na ta, která byla rozsáhlejší. Postihování spáchání zločinů formou účasti na JCE se postupně stalo nástrojem pro potrestání osob na velitelských pozicích.⁶⁰

3.2.1 Teorie kontroly nad zločinem

Během činnosti ICTY se objevil pokus o aplikaci Roxinovy teorie kontroly nad zločinem, která je vřadčí koncepcí pro posuzování spolupachatelství před MTS.⁶¹ Hector Olásolo v aplikaci koncepce kontroly nad zločinem viděl pokus o překlenutí problémů, které s sebou nesla aplikace tradičního JCE na vysoce postavené politiky nebo velitele.⁶²

Soudní senát ICTY aplikoval koncepci kontroly nad zločinem v případě *Stakić*.⁶³ Stakić byl vlivnou politickou osobností ve městě Prijedor, později byl předsedou Městského krizového štábu v Prijedoru. Štáb pod vedením Stakiće převzal kontrolu nad městem a spolupracoval s armádou a policií. Stakićovo vedení nebylo jen formální. Jako předseda svolával schůze a určoval, o čem se bude jednat.⁶⁴ Stakić byl spolu s dalšími obžalován z návrhu, plánování a nařízení pronásledování osob jiné než srbské národnosti v Prijedoru, přičemž pronásledování vyústilo v rozsáhlé vyvražďování.⁶⁵ Soudní senát definoval spáchání tak, že obžalovaný se: „*podílel fyzicky nebo jiným způsobem přímo či nepřímo při naplňování objektivních prvků zločinů, z nichž je obžalován*“.⁶⁶ Slovem „nepřímo“ v definici spáchání odkazuje na Roxinovu teorii „pachatele za pachatelem“.⁶⁷ Podle soudního senátu „*tato definice více vystihuje to, co většina právních systémů nazývá spácháním a vyhýbá se zavádějícímu dojmu, že vytváří nový zločin, který neupravuje Statut*“.⁶⁸

Soudní senát v rozsudku také stanovil objektivní a subjektivní prvky spolupachatelství (*co-perpetrationship*). Objektivními prvky jsou:

⁶⁰ Více v podkapitole 3.2.2.

⁶¹ Jedná se o teorii k odlišení úcastenství a pachatelství pomocí vlády nad činem. Podle této teorie je pachatelem osoba, která má vládu nad činem. To znamená, že rozhodne, zda a jak bude zločin spáchán. Podrobněji je rozebrána v podkapitole 4.3.1.

⁶² Problém viděl např. při aplikaci tradičního JCE na vysoce postavené politiky, kteří naplánovali etnickou čistku, která pak byla fyzicky provedena mnoha níže postavenými osobami. Aplikace tradičního JCE na tak rozsáhlou skupinu osob by mohla být vnímána jako forma kolektivní odpovědnosti. Nadto by pak bylo nepřijatelné takto rozšířit odpovědnost níže postavených fyzických pachatelů, kteří by pak byli odpovědní za zločiny všech ostatních členů JCE. Více v OLÁSULO, Hector. Reflections on the Treatment of the Notions of Control of the Crime and Joint Criminal Enterprise in the Stakić Appeal Judgment. *International Criminal Law Review*, 2007, roč. 7, č. 1, str. 148 a 157-158.

⁶³ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 31. 6. 2003, *Prosecutor v. Stakić*, IT-97-24-T, (dále jen „*Stakić*, soudní senát“).

⁶⁴ Tamtéž, para. 347-359.

⁶⁵ VAN SLIEDREGT: *Individul criminal ...*, s. 158.

⁶⁶ *Stakić*, soudní senát, para. 439.

⁶⁷ Tamtéž, poznámka pod čarou č. 942.

⁶⁸ Tamtéž, para. 441. Touto větou reagoval na kritiku JCE, která poukazovala na to, že JCE se může jevit jako samostatný zločin členství ve zločinném společenství. Viz *Stakić*, poznámka pod čarou č. 950.

- a) existence spolupachatelů,
- b) společný cíl,
- c) dohoda nebo tichý souhlas,
- d) koordinovaná spolupráce,
- e) společná kontrola nad zločinným jednáním.

V případě *Stakić* se spojilo více osob, jejichž společným cílem bylo upevnit srbskou kontrolu v Prijedoru. Vyvrcholením měsíců příprav a plánů se stala schůze, kterou svolal Stakić. Na této schůzi bylo dohodnuto, že převezmou moc v Prijedoru. Koordinovaná spolupráce spočívala např. ve spolupráci Stakiće, policejního náčelníka a vrcholného vojenského činitele, která měla vést k posílení a sjednocení vojenské síly pod srbskou kontrolu. Společná kontrola pak spočívala v tom, že společného cíle nebylo možno dosáhnout bez společné kontroly (*joint control*) nad výsledkem. „*Ani jeden z účastníků nemohl dosáhnout společného cíle sám, ačkoli každý by mohl zmařit plán, pokud by odmítl sebrát svoji roli nebo by zločin nahlásil.*“⁶⁹ Pokud by se tedy např. na společném plánu nepodíleli další političtí představitelé vedení Stakićem, tento plán by byl zmařen.⁷⁰

Subjektivním prvkem je jednak vědomost o značné pravděpodobnosti, že by zločin mohl být spáchán. Jinými slovy vědomost o tom, že by zločin mohl být spáchán jako přímý následek jejich snahy dosáhnout společného cíle. Druhým subjektivním prvkem je vědomost obžalovaného o skutečnosti, že jeho role je nezbytná (*essential*) pro dosažení společného cíle.⁷¹ V případě *Stakić* se Stakić a ostatní dohodli, že odsun muslimů z Prijedoru může probíhat jakýmkoli nutnými prostředky. Tím akceptovali důsledky, které by mohly nastat. Co se týče druhého subjektivního prvku, soudní senát uvedl, že vzhledem ke svému vůdčímu politickému postavení v Prijedoru si byl Stakić vědom toho, že pro společný plán je jeho role nezbytná.⁷²

Odvolací senát odmítl aplikaci Roxinovy koncepce kontroly nad zločinem. Uvedl, že i když se ani jedna ze stran neodvolala co do aplikace nové formy odpovědnosti, její zavedení by mohlo vést k nejistotě v aplikaci práva soudními senáty. Z toho důvodu považoval za nutné v zájmu zachování jednoty a právní jistoty zhodnotit, zda se tato forma odpovědnosti shoduje s rozhodovací praxí ICTY.⁷³ Odvolací senát pak došel k závěru, že spolupachatelství, jako forma odpovědnosti založená na teorii kontroly, nemá oporu v obyčejovém právu ani v rozhodovací praxi ICTY. Naproti tomu JCE je trvale zavedeno v obyčejovém právu a opakovaně aplikováno v judikatuře ICTY. Nadto byl Stakić obviněn za účast v JCE, nikoli za spolupachatelství. Z těchto

⁶⁹ Tamtéž, para. 490.

⁷⁰ Tamtéž, para. 440, 468-491, VAN SLIEDREGT: *Individual criminal...*, s. 158.

⁷¹ *Stakić*, soudní senát, para. 442.

⁷² Tamtéž, para. 495-498.

⁷³ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 22. 3. 2006, *Prosecutor v. Stakić*, IT-97-24-A (dále jen „*Stakić*, odvolací senát“), para. 59.

důvodů odvolací senát dovedl, že soudní senát zavedl formu odpovědnosti, která není aplikovatelná před ICTY. Stakić nakonec shledal vinným za účast v základní a rozšířené formě JCE.⁷⁴ Případ *Stakić* se stal v judikatuře ICTY ojedinělým pokusem aplikace teorie kontroly nad zločinem. V judikatuře ICTR se teorie kontroly objevuje jen v odlišném stanovisku soudce Shahabuddeena a odlišném stanovisku soudce Schomburga k případu *Gacumbitsi*.⁷⁵

3.2.2 Aplikace společného zločinného podniku na osoby ve vedoucím postavení

Obecně je v MPT složitou otázkou, jak spravedlivě potrestat vrcholné politické představitele či vojenské velitele. MTS tuto otázku řeší aplikací teorie kontroly a nepřímého pachatelství popř. nepřímého spolupachatelství. Vyjma ojedinělého pokusu soudního senátu v případě *Stakić* se ad hoc tribunály vydaly jinou cestou prostřednictvím extenzivní aplikace JCE v případě *Brdanin*.⁷⁶

Brdanin byl vrcholným politickým představitelem v autonomní oblasti Krajina. Zastával funkci předsedy Krizového štábu autonomního regionu Krajina a později také místopředsedy vlády Srbské republiky.⁷⁷ Spolu s dalšími politickými a vojenskými představiteli bosenských Srbů podporoval tzv. strategický plán. Jeho účelem bylo získání kontroly nad územím obývaným Srby a vytvoření samostatného srbského státu. Během provádění tzv. strategického plánu docházelo k páchání zločinů, které Brdanin fyzicky nespáchal, ale z nichž byl obžalován.⁷⁸ Brdanin se měl podle obžaloby spolu se členy Srbské demokratické strany, členy armády Srbské republiky a členy polovojenských sil účastnit rozsáhlého JCE, jehož společným záměrem bylo naplnění tzv. strategického plánu.⁷⁹ Soudní senát ICTY v tomto případě JCE neaplikoval. Uvedl, že „*mezi osobou, která fyzicky spáchá zločin a obžalovaným musí existovat neformální shoda nebo dohoda spáchat určitý zločin*“.⁸⁰ Tím přidal požadavek další dohody mezi fyzickým pachatelem a obžalovaným. Soudní senát uvedl, že pro aplikaci JCE na osoby ve vyšším postavení, jaké zastával Brdanin, nepostačí, pokud byla dohoda či neformální shoda mezi obžalovaným a ostatními veliteli armády či

⁷⁴ Tamtéž, para. 62 a 104.

⁷⁵ Odlišné stanovisko soudce Shahabuddeena k rozsudku odvolacího senátu ICTR ze dne 7. 6. 2006, *Prosecutor v. Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-1, para. 42-52 a odlišné stanovisko soudce Schomburga k rozsudku odvolacího senátu ICTR ze dne 7. 6. 2006, *Prosecutor v. Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-1, para. 4-12. K aplikaci teorie kontroly před ICTY a ICTR viz JAIN, Neha. The Control Theory of Perpetration in International Criminal Law. *Chicago Journal of International Law*, 2011, roč. 12, č. 1, s. 179-182.

⁷⁶ K aplikaci JCE na osoby ve vedoucím postavení srov. OHLIN, Jens David. Second-Order Linking Principles: Combining Vertical and Horizontal Modes of Liability. *Leiden Journal of International Law*, 2012, roč. 25, č. 3, str. 773-777. Dále GIULIA, Bigi. Joint Criminal Enterprise in the Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and the Prosecution of Senior Political and Military Leaders: The *Krajišnik* Case. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2010, roč. 14, str. 51-83.

⁷⁷ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 1. 9. 2004, *Prosecutor v. Brdanin*, IT-99-36-T (dále jen „*Brdanin*, soudní senát“), para. 291-302.

⁷⁸ Tamtéž, para. 305.

⁷⁹ VAN SLIEDREGT: *Individual Criminal...*, s. 159.

⁸⁰ *Brdanin*, soudní senát, para. 344.

polovojenských sil. Mimo tuto dohodu musí existovat ještě dohoda mezi obžalovaným a fyzickým pachatelem.⁸¹ Nadto implicitně naznačil, že osoba, která fyzicky spáchá zločin, musí být členem JCE.⁸²

Požadavek další dohody mezi obžalovaným vedoucím představitelem a fyzickým pachatelem však nebyl přejat do další judikatury ICTY ani ICTR.⁸³ V případě *Krajišnik*, rozhodovaném o dva roky později, soudní senát ICTY reagoval na nezbytnost další dohody mezi obžalovaným a fyzickým pachatelem. Podle soudního senátu skupinu osob utváří jejich kooperace a interakce, resp. jejich společné jednání (*joint action*). Není tedy vyžadováno prokázání dohody či shody.⁸⁴

Skutečně přelomové rozhodnutí v této oblasti přišlo o rok později. Bylo jím rozhodnutí odvolacího senátu ICTY v případě *Brđanin*. Podle žalobce pochybil soudní senát ohledně individuální trestní odpovědnosti Brđanina ve dvou bodech. Za prvé v požadavku, že fyzický pachatel musí být členem JCE. Za druhé pak v tom, že JCE je omezeno jen na malá JCE a současně v požadavku nutnosti přímé dohody mezi jednotlivými členy JCE týkající se spáchání zločinu.⁸⁵ Odvolací senát při hodnocení těchto otázek spoléhal na judikaturu navazujících procesů po druhé světové válce a dosavadní judikaturu ICTY a ICTR.⁸⁶ Došel pak k závěru, že není důležité, zda je fyzický pachatel členem JCE či nikoli, ale požaduje se, aby spáchaný zločin byl součástí společného záměru. Proto, není-li fyzický pachatel členem JCE, lze tento požadavek dovodit i ze skutečnosti, že některý člen JCE použil osobu stojící mimo JCE pro spáchání zločinu. Fyzický pachatel tedy nemusí být členem JCE, potažmo nemusí sdílet společný úmysl. Odvolací senát nakonec shrnul: „*aby mohl být člen JCE odpovědný za zločin spáchaný pachatelem mimo JCE, musí být zjevné, že zločin může být přičten nějakému členovi JCE a tento člen při využití fyzického pachatele jednal v souladu se společným plánem*“.⁸⁷ Přičemž toto spojení se zkoumá jednotlivě v každém případě, nelze jej generalizovat.⁸⁸ Mimoto dovodil, že pro aplikaci JCE neexistuje požadavek další dohody ke spáchání určitého zločinu mezi obžalovaným a fyzickým pachatelem.⁸⁹ Závěrem pak odvolací senát uvedl, že aplikace JCE není omezena jen na JCE malého rozsahu.⁹⁰

⁸¹ Tamtéž, para. 347.

⁸² VAN SLIEDREGT: *Individual Criminal ...*, s. 159.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 27. 9. 2006, *Prosecutor v. Krajišnik*, IT-00-39-T, para. 883.

⁸⁵ *Brđanin*, odvolací senát, para. 358.

⁸⁶ Byly to např. *Tadić*, odvolací senát, *Vasiljević*, rozsudek odvolacího senátu ICTR ze dne 13. 9. 2007, *Prosecutor v. Rwamakuba*, ICTR-98-44C-A a další.

⁸⁷ *Brđanin*, odvolací senát, para. 413.

⁸⁸ Tamtéž para. 410-413.

⁸⁹ Tamtéž, para. 415-419.

⁹⁰ *Brđanin*, odvolací senát, para. 420-425. Odvolací senát ve své argumentaci mimo jiné odkázal na případ *Tadić*. Odvolací senát v případě *Tadić* použil jako příklad pro aplikaci JCE společný záměr odsunout osoby určitého etnika

Závěry odvolacího senátu z případu *Brđanin* byly potvrzeny i v jiných rozhodnutích odvolacích senátů.⁹¹ Nadto v případě *Krajišnik* odvolací senát ICTY explicitně uvádí, že i tato extenzivní aplikace JCE na vysoce postavené představitele či velitele je formou „spáchání“, navzdory tomu, že fyzickými pachateli jsou jiné osoby, než členové JCE.⁹² Výhodou však je, že odvolací senát snížil počet členů JCE, čímž řeší problém s aplikací tradičního konceptu JCE na vedoucí představitele.⁹³ Navzdory kritice, a to i z řad samotných soudců, se extenzivní aplikace JCE z případu *Brđanin* stala součástí rozhodovací praxe ICTY.⁹⁴

z vesnice, města nebo regionu. Viz *Tadić*, odvolací senát, para. 204. Podle odvolacího senátu v případě *Brđanin* tím dává najevo, že se JCE nemusí aplikovat jen na rozsahově malá JCE. Viz *Brđanin*, odvolací senát, para. 422.

⁹¹ Např. v rozsudku odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 3. 2009, *Prosecutor v. Krajišnik*, IT-00-39-A, (dále jen „*Krajišnik*, odvolací senát“) nebo rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 8. 10. 2008, *Prosecutor v. Martić*, IT-95-11-A.

⁹² *Krajišnik*, odvolací senát, para. 666.

⁹³ OLÁSOLO, Hector. *The Criminal Responsibility of Senior Political and Military Leaders as Principals to International Crime*. Portland: Hart Publishing, 2009, str. 206.

⁹⁴ Ke kritice srov. CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. 1. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2003, str. 185, částečně nesouhlasné stanovisko soudce Shahabuddeena k rozsudku odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 3. 2009, *Prosecutor v. Brđanin*, IT-99-36-A, para. 4. Dále např. FARHANG, Cliff. Points of No Return: Joint Criminal Enterprise in *Brđanin*. *Leiden Journal of International Law*, 2010, roč. 23, č. 1, str. 137-164.

4 Postihování kolektivní kriminality Mezinárodním trestním soudem

4.1 Mezinárodní trestní soud a použitelné právo

MTS je stálý soud, který byl ustaven Římským statutem, což je mezinárodní smlouva přijatá v roce 1998. V platnost vstoupila 1. července 2002. Jeho úkolem je zakročit v případech, kdy státy nemohou nebo nechtějí skutečně stíhat a potrestat pachatele nejzávažnějších zločinů. To znamená, že primárně je povinností států stíhat pachatele takových zločinů, MTS není zamýšlen jako náhradník za národní soudy. Jurisdikce MTS se vztahuje na nejzávažnější zločiny, jimiž je dotčeno mezinárodní společenství jako celek, jmenovitě genocidy, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a zločin agrese.⁹⁵

Římský statut je unikátní v tom smyslu, že si sám v čl. 21 upravuje zdroje práva, které mohou soudci při svém rozhodování použít. Žádný z předchozích mezinárodních trestních tribunálů obdobné ustanovení neobsahoval.⁹⁶ Navíc tyto zdroje také hierarchicky uspořádává. Soud musí nejprve v první skupině použít „*Římský statut, Znaky skutkových podstat zločinů a Procesní a důkazní řád*“,⁹⁷ ve druhé skupině „*aplikovatelné mezinárodní smlouvy a zásady a pravidla mezinárodního práva, včetně uznávaných zásad mezinárodního práva ozbrojených konfliktů*“.⁹⁸ Ve třetí skupině pak obecné zásady právní odvozené z vnitrostátních právních řádů.⁹⁹ K přednostní aplikaci čl. 21 odst. 1 písm. a) ŘS se vyjádřil i přípravný senát MTS v rozhodnutí o vydání příkazu k zatčení ve věci *Al Bashir*.¹⁰⁰

V této souvislosti je zajímavé, že o konceptu JCE ICTY prohlásil, že je „*trvale zavedený v obyčejovém právu*“,¹⁰¹ čímž dal najevo nejen to, že je součástí obyčejového práva, ale také, že je způsobilým základem pro postihování spolupachatelství do budoucna. Ale vzhledem k hierarchii použitelných zdrojů práva přihlíží soudci MTS k obyčejovému právu jako k subsidiárnímu zdroji práva.¹⁰² Na druhou stranu, pokud Římský statut počítá s určitou formou odpovědnosti, nemusí mít oporu v obyčejovém právu.¹⁰³

⁹⁵ Čl. 5 až 8bis ŘS.

⁹⁶ SCHABAS, William. *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*. 2. vydání, Oxford: Oxford University Press, 2016, str. 511.

⁹⁷ Čl. 21 odst. 1 písm. a) ŘS.

⁹⁸ Čl. 21 odst. 1 písm. b) ŘS.

⁹⁹ Čl. 21 odst. 1 písm. c) ŘS.

¹⁰⁰ Rozhodnutí přípravného senátu MTS o vydání příkazu k zatčení ze dne 4. 3. 2009, *Prosecutor v. Al Bashir*, ICC-02-05-01-09-03 (dále jen „*Al Bashir*“), para. 44.

¹⁰¹ *Tadić*, odvolací senát, para. 220.

¹⁰² MANACORDA, Stefano, MELONI, Chantal. Indirect perpetration *versus* Joint Criminal Enterprise. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 165.

¹⁰³ GOY: Individual Criminal..., s. 6-7.

4.2 Čl. 25 Římského statutu

Základem pro individuální trestní odpovědnost je čl. 25 ŘS. V odst. 1 a 2 upravuje jurisdikci nad fyzickými osobami, přičemž stanoví individuální odpovědnost za zločiny spadající do jurisdikce MTS. Z pohledu této diplomové práce je podstatný odst. 3 písm. a) až d) upravující formy odpovědnosti. V čl. 25 odst. 3 písm. e) a f) je upraveno podněcování ke spáchání genocidy a zánik trestnosti pokusu zločinu. Čl. 25 odst. 3 *bis* se týká použitelnosti tohoto článku na zločin agrese, poslední odstavec 4 se týká již zmíněné nezávislosti odpovědnosti jednotlivce a odpovědnosti státu.

Pro lepší orientaci v této kapitole je na tomto místě uvedeno znění čl. 25 odst. 3 písm. a) až d) ŘS.

„V souladu s tímto Statutem je osoba trestně odpovědná a může jí být uložen trest za zločin spadající do jurisdikce Soudu, pokud tato osoba:

- a) spáchala takový zločin samostatně, společně s jinou osobou nebo prostřednictvím jiné osoby, bez ohledu na trestní odpovědnost této jiné osoby;*
- b) nařídila spáchání takového zločinu, navedla či podněcovala jiného ke spáchání zločinu, který byl skutečně dokonán, nebo došlo k jeho pokusu;*
- c) s cílem usnadnit spáchání takového zločinu se dopustila napomáhání či nadržování nebo jinak pomáhala při jeho spáchání či pokusu, včetně poskytnutí prostředků pro jeho spáchání;*
- d) jinak přispěla ke spáchání zločinu či jeho pokusu skupinou osob jednajících se společným záměrem. Přispění musí být úmyslné a musí:*
 - i) směřovat k podpoře trestné činnosti nebo zločinného záměru skupiny, pokud tato činnost či záměr zahrnuje spáchání zločinu spadajícího do jurisdikce Soudu; nebo*
 - ii) být provedeno s vědomím, že skupina má v úmyslu spáchat takový zločin.¹⁰⁴*

MTS se od počátku hlásí k nutnosti odlišovat pachatele a účastníka. Podle stálé rozhodovací praxe jsou pod písmenem a) uvedeny formy pachatelství a pod písmeny b) až d) formy účastenství. Současně platí, že odpovědnost účastníků je závislá na skutečnosti, zda byl zločin skutečně spáchán nebo se o něj pachatel pokusil. Odpovědnost účastníka je ovšem nezávislá na tom, zda byl pachatel identifikován, obviněn nebo odsouzen.¹⁰⁵

První soudní senát (*Trial Chamber I*) dovodil, že struktura čl. 25 odst. 3 písm. a) až d) ŘS odráží hierarchickou strukturu viny v tom smyslu, že pachatelé jsou více odpovědní než

¹⁰⁴ Čl. 25 odst. 3 písm. a) až d) ŘS.

¹⁰⁵ Viz rozsudek soudního senátu MTS ze dne 19. 10. 2016, *Prosecutor v. Bemba, Musamba, Kabongo, Wandu and Arido.*, ICC-01/05-01/13, para. 79 a 84.

účastníci.¹⁰⁶ Odvolací senát pak jeho názor potvrdil.¹⁰⁷ Proti tomu se postavil druhý soudní senát (*Trial Chamber II*), když tento názor odmítl s tím, že se tato ustanovení nevztahují k vině, ale individuální trestní odpovědnosti. Z toho důvodu může osoba, která jedná jako návodce, dostat stejný trest jako osoba pachatele v témže případě. Dále dovozuje, že ustanovení pouze určuje různé formy odpovědnosti, a to nikoli tak, že by tvořilo hierarchii viny. Svůj názor opírá o fakt, že Římský statut ve svých ustanoveních nikde explicitně nestanoví automatické snižování trestu v případě účastenství. Co se týče trestání, je relevantní pouze pravidlo č. 145 odst. 1 písm. c) Procesního a důkazního řádu,¹⁰⁸ které dává možnost, nikoli povinnost, trest snížit.¹⁰⁹ Kriticky se vyjádřili i někteří soudci MTS. Soudkyně Van den Wyngaertová v této souvislosti uvádí, že ani Statut ani přípravné práce při sestavování čl. 25 odst. 3 ŘS neodlišují odpovědnost pod písm. a) od ostatních ve smyslu vyššího stupně viny. Uznává, že některé státy mohou s účastenstvím zacházet jako s méně závažnou formou odpovědnosti,¹¹⁰ ale podle jejího názoru neposkytuje Statut pro takový názor právní podklad.¹¹¹ Tento názor je však minoritní, většina soudců MTS se stále přiklání k hierarchickému uspořádání čl. 25 odst. 3 písm. a) až d) ŘS.¹¹²

Ačkoli čl. 25 odst. 3 ŘS podrobně upravuje různé formy odpovědnosti, MTS se spoléhá ve většině případů na různé způsoby pachatelství pod písm. a). Z devatenácti obviněných v probíhajících řízeních, v nichž dosud nebyl vydán rozsudek, jsou pouze tři, kteří nejsou obviněni podle písm. a). Z osmi odsouzených jsou pak jen dva, kteří nebyli odsouzeni za některou z forem pachatelství.¹¹³ Je tedy zcela zřejmé, že pachatelství je u MTS nejpoužívanější formou odpovědnosti. Jak bude uvedeno dále, MTS pachatelství ještě rozšiřuje. A to vytvořením nepřímého spolupachatelství nebo užitím nepřímého pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury. Tímto přístupem se však snižuje význam ostatních forem odpovědnosti.

¹⁰⁶ Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 14. 3. 2012, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06 (Dále jen „*Lubanga*, soudní senát“), para. 999.

¹⁰⁷ Odvolací senát v této souvislosti říká, že osoba pachatele nese více viny, než osoba, která přispěje ke zločinu jiného. Viz Rozsudek odvolacího senátu MTS ze dne 1. 12. 2014, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06, para. 462. (Dále jen „odvolací senát, *Lubanga*“).

¹⁰⁸ Toto ustanovení umožňuje upravit trest mimo jiné podle stupně účasti na zločinu. Viz Rule 145 (1) c), Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Court, ICC-ASP/1/3, at 10, and Corr. 1 (2002), U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.1 (2000).

¹⁰⁹ Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 7. 3. 2014, *Prosecutor v. Katanga*, ICC-01/04-01/07, para. 1385-1387 (dále jen „soudní senát, *Katanga*“).

¹¹⁰ Takový přístup zvolil i ICTY, viz výše.

¹¹¹ Konkurující stanovisko soudkyně Christine Van den Wyngaertové ze dne 18. 12. 2012, *Prosecutor v. Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-02/12, para. 22-30. (dále jen „Konkurující stanovisko soudkyně Van den Wyngaertové, *Ngudjolo Chui*“)

¹¹² Více v CUPIDO, Marjolein. Common Purpose Liability Versus Joint Perpetration: A Practical View on the ICC's Hierarchy of Liability Theories. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, č. 3, str. 899-902.

¹¹³ Vezmou-li se v úvahu případy, které jsou z nejrůznějších důvodů ukončeny jinak než rozsudkem vydaným v hlavním líčení, i zde je naprosto zřejmá převaha pachatelství nad jinými formami odpovědnosti. Ve více než 60% případů byl vydán zatýkácí rozkaz pro důvodné podezření, že osoba spáchala zločiny jako pachatel.

4.3 Koncept kontroly nad zločinem a odmítnutí společného zločinného podniku

Dříve, než MTS plně započal svou činnost, se někteří autoři snažili hledat odpověď na otázku, zda může MTS nadále používat koncept JCE.¹¹⁴ I odvolací senát ICTY v případě *Tadić* použil čl. 25 odst. 3 písm. d) ŘS jako důkaz k tvrzení, že JCE je součástí obyčejového práva.¹¹⁵ Nicméně přípravný senát MTS v první rozhodované věci odmítl JCE jako neslučitelné s Římským statutem. Místo toho představil koncept kontroly nad zločinem.

4.3.1 Roxinův koncept kontroly nad zločinem a Mezinárodní trestní soud

Koncept kontroly nad zločinem (*control over the crime*) vychází z teorie k odlišení účastníka a pachatele podle vlády nad činem (*Tatherrschaft*) německého právního teoretika Clause Roxina. Vláda nad činem vyžaduje, aby osoba měla možnost určit, jestli se stane určitý čin.¹¹⁶ Východisko koncepce lze spatřovat v tom, že co se týče pachatelů „není omezena na ty, kteří naplní objektivní znaky činu, ale zahrnuje ty, kteří, i když nejsou na místě trestného činu, kontrolují nebo řídí jeho spáchání, protože rozhodují, jestli a jak bude čin spáchán“.¹¹⁷ Pachatelem je tedy ten, kdo kontroluje běh událostí. Ten, kdo jen povzbuzuje jiného nebo mu pomáhá, ale přitom provedení trestného činu ponechává na vůli fyzického pachatele, je účastníkem v užším slova smyslu.¹¹⁸ Více osob, které společně kontrolují spáchání trestného činu, budou spolupachatelé. Roxin zastával názor, že pachatelem je také ten, z jehož vůle fyzický pachatel jedná. Pak jde o nepřímého pachatele, který sice sám objektivní stránku trestného činu nenaplní, ale fyzického pachatele používá jako nástroj.¹¹⁹

Roxin však ve své teorii zašel dále a rozšířil teorii vlády nad činem o kontrolu nad organizovanou mocenskou strukturou. Lze tak nepřímo spáchat trestný čin prostřednictvím jakési mocenské struktury či společenství. Zamýšlí se nad způsobem kontroly, jež má kupříkladu vysoce postavený důstojník, který je odpovědný za organizované vyvraždění židovského obyvatelstva. Je to kontrola nad jednáním organizace, „žijící“ svým životem nezávislým na členech, kteří v ní působí. U osoby mající kontrolu nad takovou organizací, se ani nepředpokládá,

¹¹⁴ Např. CASSESE, Antonio. The Proper Limits of Individual Responsibility under the Doctrine of Joint Criminal Enterprise. *Journal of International Criminal Justice*, 2007, roč. 5, č. 1, s. 132.

¹¹⁵ *Tadić*, odvolací senát, para. 222.

¹¹⁶ VAN SLIEGREGT: *Individual Criminal...*, s. 82-83.

¹¹⁷ *Lubanga*, soudní senát, para. 330.

¹¹⁸ ROXIN, Claus. Crimes as Part of Organized Power Structure. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 196.

¹¹⁹ STAHN, Carsten. Co-Perpetration: German Dogmatik or German Invasion?. In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 520-521.

že by věděla, který člen přesně plní její příkazy. Tato osoba, nepřímý pachatel, si je jen jistá, že její příkazy budou splněny.¹²⁰

V současném německém trestním právu je pro rozlišování pachatele a účastníka nejvíce podporována právě teorie kontroly nad zločinem. Kontrolou se rozumí situace, kdy se v ruku určité osoby soustředí prvky zakládající trestný čin. Kontrola nabývá v německém právu několika podob: přímé dominance nad činem u přímého pachatelství, kontroly nad vůlí přímého pachatele v případě nepřímého pachatelství nebo v podobě společné nadvlády osob v případě spolupachatelství. Rozeznává se tedy jen přímé pachatelství, nepřímé pachatelství a spolupachatelství.¹²¹

Přípravný senát MTS představil tři přístupy, jimiž se dá odlišit spolupachatelství od účastenství – objektivní, subjektivní a koncept kontroly nad zločinem.

Objektivní přístup spočívá v naplňování objektivní stránky zločinu a pachatelem je jen ten, kdo naplní objektivní stránku. Tento přístup je ale v rozporu se zněním čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS, který hovoří o spáchání skrze jinou osobu.¹²²

Subjektivní přístup přípravný senát charakterizoval pomocí konceptu JCE. Pachatelem je ten, kdo má určitý vnitřní, duševní vztah (*state of mind*) ke zločinu. Za spolupachatele jsou považovány osoby, které přispěly ke zločinu jakýmkoli způsobem, pokud sdílely společný úmysl.¹²³ Subjektivní přístup však přípravný senát odmítl také. Argumentoval tím, že je třeba číst čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS společně s písm. d). Pokud by tvůrci Římského statutu měli v úmyslu přijmout subjektivní přístup, pak by písm. d) také upravovalo spolupachatele, nicméně z jeho znění je zřejmé, že povaha odpovědnosti, kterou upravuje, je spíše zbytková.¹²⁴ Význam ustanovení čl. 25 odst. 3 písm. d) ŘS, upravující odpovědnost za společný záměr, však byl zpočátku činnosti MTS sporný. Někteří autoři v tomto ustanovení viděli možnost přenést aplikaci JCE i do rozhodovací praxe MTS.¹²⁵ Brzy se však ukázalo, že MTS nemá vůbec v úmyslu JCE aplikovat. Vydal se totiž jiným směrem, a to cestou kontroly nad zločinem.

Koncept kontroly nad zločinem představil přípravný senát jako třetí možnost s tím, že „senát má za to, stejně jako žalobce a na rozdíl od rozhodovací praxe ad hoc tribunálů, že Statut zahrnuje třetí přístup, který je založen na kontrole nad zločinem“.¹²⁶ Kontrola nad zločinem zahrnuje objektivní znak spočívající v okolnostech umožňujících osobě kontrolu nad zločinem, tj. rozhodování o tom, zda

¹²⁰ ROXIN: Crimes as Part..., s. 197-199.

¹²¹ K aplikaci kontroly nad zločinem v německém trestním právu více v JAIN: The Control..., s. 169-176.

¹²² Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 29. 1. 2007, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06 (dále jen „*Lubanga*, přípravný senát“), para. 328, 333.

¹²³ Tamtéž., para. 329.

¹²⁴ Přípravný senát zde argumentuje slovy čl. 25 odst. 3 písm. d), který říká: „in any other way contributes to the commission“.

¹²⁵ Např. CASSESE: Proper Limits..., str. 132.

¹²⁶ *Lubanga*, přípravný senát, para. 338.

a jak bude zločin spáchán. Osoba si však takových okolností musí být vědoma, tj. musí být naplněn také subjektivní znak. MTS tedy navázal na Roxinovu teorii kontroly, ovšem s malou úpravou. Podle Roxina nemůže být nazývána spolupachatelem osoba, která se podílela na spáchání zločinu jen v přípravné fázi. MTS však dovedl, že v této souvislosti Římský statut žádná omezení nestanoví.¹²⁷

Z této koncepce pak vycházel přípravný senát v případě *Lubanga*, kde vymezil možnosti, kdy se osoba podle čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS může stát pachatelem. Bude tomu tak v případě, kdy fyzicky naplní objektivní znaky zločinu (přímý pachatel), kontroluje vůli toho, kdo naplňuje objektivní znaky zločinu (nepřímý pachatel) nebo má spolu s ostatními kontrolu nad zločinem z důvodu nějakého nezbytného (*essential*) úkolu, který má vykonat (spolupachatel).¹²⁸ Podle přípravného senátu ve věci *Katanga a Ngudjolo* je možné ještě nepřímé spolupachatelství a to spáchání zločinu společně s jinými a prostřednictvím jiného.¹²⁹

Aplikace této koncepce se dočkala rozporuplného přijetí. Mimo kritiku, týkající se samotného přijetí koncepce do rozhodovací praxe MTS,¹³⁰ jsou předmětem kritiky i jednotlivé zvláštní formy pachatelství, včetně jejich jednotlivých objektivních a subjektivních prvků.

4.4 Spolupachatelství (*Co-perpetration*)

Právní základ spolupachatelství je zakotven v čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS. Konkrétně jej Římský statut vymezuje jako spáchání zločinu společně s jinou osobou (*commit a crime with another*). Podle přípravného senátu ve věci *Lubanga* spočívá spolupachatelství v rozdělení nezbytných (*essential*) úkolů mezi spolupachatele. Ani jeden ze spolupachatelů nemá nad zločinem úplnou kontrolu, protože spáchání zločinu závisí na tom, že každý ze zúčastněných provede svůj úkol. Jejich kontrola nad zločinem je společná (*joint control over the crime*) v tom smyslu, že pokud by některý ze spolupachatelů svůj úkol nesplnil, pak by spáchání zločinu bylo zmařeno.¹³¹ Důsledkem pak je skutečnost, že jednotlivá přispění spolupachatelů jsou vzájemně přičitatelná, proto je každý ze spolupachatelů odpovědný za celý zločin.¹³²

¹²⁷ *Lubanga*, přípravný senát, para. 348 a poznámka pod čarou č. 425. Totéž MANACORDA, MELONI: Indirect perpetration..., s. 170.

¹²⁸ *Lubanga*, přípravný senát, para. 332.

¹²⁹ Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 30. 9. 2008, *Prosecutor v. Katanga and Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-01/07 (dále jen „*Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát“).

¹³⁰ V této souvislosti bylo kritizováno především přílišné spoléhání na německé právo. Viz MANACORDA, MELONI: Indirect perpetration..., s. 170.

¹³¹ *Lubanga*, přípravný senát, para. 342.

¹³² VAN SLIEDREGT: *Individual criminal...*, s. 99.

4.4.1 Objektivní stránka spolupachatelství

Prvky objektivní stránky poprvé formoval přípravný senát v rozhodnutí o potvrzení obžaloby ve věci *Lubanga*. Následně byly potvrzeny soudním a odvolacím senátem a přežaty i v jiných případech.¹³³

Jsou jimi:

- a) existence dohody nebo společného plánu mezi dvěma nebo více osobami,
- b) koordinované nezbytné přispění každého ze spolupachatelů, které vyústilo v naplnění objektivních znaků jednotlivého zločinu.

Co se týče prvního prvku, jen dohoda nebo společný plán mezi více osobami umožňuje, aby byl zločin spáchán společně, jak vyžaduje Římský statut. Obžaloba nemusí prokazovat, že plán směřoval ke spáchání daného zločinu. Dokonce nemusí být ani zločinné povahy. Musí však být prokázáno, že společný plán obsahuje rozhodný zločinný prvek, tj. „*uskutečnění společného plánu představuje dostatečné riziko, že při běžném sledu událostí bude spáchán zločin*“.¹³⁴ Samotná dohoda nebo společný plán nemusí být výslovný. Mohou být dovozovány i ze spojení po sobě jdoucích jednání. Druhým prvkem je nezbytné přispění každého ze spolupachatelů. Jen ten, kdo má nějaký nezbytný úkol, vykonává kontrolu nad zločinem v tom smyslu, že nesplní-li svůj úkol, pak zmaří spáchání zločinu.¹³⁵

Pro lepší orientaci v problematice lze uvést příklad z rozhodovací praxe MTS. Thomas Lubanga Dyilo byl obviněn z válečného zločinu¹³⁶ spočívajícího v odvodu a náboru dětí mladších 15 let do Vlasteneckých sil pro svobodné Kongo a jejich aktivního využívání v nepřátelských akcích. Spolu s dalšími osobami se dohodli na společném plánu vybudovat armádu, do níž budou přijímat i mladší osoby. Jejich plán nemířil přímo k náboru a odvodu dětí mladších 15 let a jejich účasti v nepřátelských bojích, ale tento zločin se projevil jako důsledek jejich plánu.¹³⁷ Co se týče jeho nezbytného přispění, soudní senát došel k názoru, že jako vrchní velitel Vlasteneckých sil pro svobodné Kongo měl možnost ovládat politiku těchto ozbrojených sil. Dále jeho schůzky a úzké kontakty s dalšími tvrzenými spolupachateli podporovaly názor, že byl plně informován a vydával instrukce k naplnění společného plánu. Lubanga se také podílel na plánování vojenských

¹³³ Např. byly použity přípravným senátem MTS v rozhodnutí potvrzující obvinění ze dne 15. 6. 2009, *Prosecutor v. Bemba*, ICC-01/05-01/08, para. 343-350 nebo v rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 8. 2. 2010, *Prosecutor v. Abu Garda*, ICC-02/05-02/09, para 160.

¹³⁴ *Lubanga*, soudní senát, para 980-984.

¹³⁵ *Lubanga*, přípravný senát, para. 343-348.

¹³⁶ Znění čl. 8 odst. 2 písm. e) ŘS „*odvody nebo nábor dětí mladších 15 let do ozbrojených sil státu nebo jejich využívání k aktivní účasti v nepřátelských akcích*“.

¹³⁷ *Lubanga*, soudní senát, para. 1021.

operací, vykonával klíčovou roli v dodávce zbraní, munice atp. Soudní senát prohlásil, že právě v tomto spočívalo jeho nezbytné přispění.¹³⁸

První prvek objektivní stránky, totožný s tím, jaký vyžaduje JCE, by neměl být sporný.¹³⁹ Druhý prvek je však kritizován jak samotnými soudci MTS, tak i odborníky z řad veřejnosti. Pro srovnání lze uvést, že pro odpovědnost za JCE postačovalo přispění, které bylo významné (*significant*) pro naplnění společného plánu.¹⁴⁰ Podle kritiků nemá prvek nezbytného přispění oporu v Římském statutu, neboť čl. 25 odst. 3 písm. a) definuje spolupachatelství jen jako spáchání společně s jiným. To naznačuje jen dva požadavky, a to pluralitu osob a společný plán.¹⁴¹ Soudce Fulford pokládá nezbytné přispění za příliš úzké a navrhuje jiné řešení. Osoba by se považovala za pachatele, pokud by mezi jejím přispěním a zločinem existovala příčinná souvislost. Podle Fulforda tento přístup více odpovídá textu Římského statutu, který pouze užívá sloveso „spáchá“. Z toho nevyplývá, že by osoba musela přispět ke zločinu nezbytně. Spíše to nasvědčuje tomu, že osoba musí nějak přispět, tedy, že zde musí být příčinná souvislost mezi jejím přispěním a zločinem.¹⁴²

Soudkyně Van den Wyngaertová má také za to, že nezbytné přispění nemá oporu ve znění Římského statutu, nicméně přístup soudce Fulforda je podle jejího mínění příliš široký. Podle Van den Wyngaertové by přispění mělo být přímé (*direct contribution*), to znamená, že pachatelem by měla být jen osoba, která se přímo účastní realizace objektivních znaků zločinu. Přímé přispění by tedy mělo být přispění, kterým byly naplněny objektivní znaky zločinu. Proto by například nebyl pachatelem ten, kdo by poskytl zbraň pachateli vraždy. Objektivní stránka vraždy nezahrnuje získání zbraně, ale až následné vystřelení z této zbraně.¹⁴³

Pojetí přispění ke zločinu z pohledu soudce Fulforda lze označit za velmi široké. Pouhá příčinná souvislost mezi přispěním a zločinem není dostačující. Byla by například spolupachatelem osoba, která pachateli poskytne kolo, na němž dojede na místo spáchání zločinu? Byl by rozdíl, pokud by to byla jediná možnost, jak se na místo činu dostat? Nadto toto pojetí stírá rozdíly mezi spolupachatelem a účastníkem. Znění čl. 25 odst. 3 však dává najevo, že pachatele a účastníky rozlišuje. Pojetí soudkyně Van den Wyngaertové je schůdnější, nicméně

¹³⁸ Tamtéž, para. 1270-1272.

¹³⁹ Ačkoli soudkyně Van den Wyngaertová nevidí tento prvek jako objektivní, ale spíše jako subjektivní. Podle jejího názoru je společný plán jen forma sdíleného úmyslu. Viz Konkurující stanovisko soudkyně Van den Wyngaert, *Ngudjolo Chui*, para. 32.

¹⁴⁰ Viz podkapitola 3.2.

¹⁴¹ Separátní stanovisko soudce Fulforda k rozsudku soudního senátu ze dne 14. 3. 2012, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06 (dále jen „Separátní stanovisko soudce Fulforda, *Lubanga*“), para. 16, Konkurující stanovisko soudkyně Van den Wyngaert, *Ngudjolo Chui*, para. 42, HELLER, Kevin John. *Lubanga Decision Roundtable: More on Co-Perpetration* [online]. *Opinio Juris*, 16. března 2012 [cit. 4. prosince 2017]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2012/03/16/lubanga-decision-roundtable-more-on-co-perpetration/>>.

¹⁴² Separátní stanovisko soudce Fulforda, *Lubanga*, para. 15-16.

¹⁴³ Konkurující stanovisko soudkyně Van den Wyngaert, *Ngudjolo Chui*, para. 41-48.

v mezinárodním právu jsou zločiny komplexnější. Ve většině případů by objektivní znaky zločinu zahrnovaly také plánování. V těchto případech by pak bylo složité odlišit přímé přispění a přispění nepřímé.¹⁴⁴

Lze shrnout, že pojem nezbytné přispění aplikované způsobem, jakým to činí MTS, je abstraktní. Nutí tak soudce spekulovat, zda by se zločin stal, či nestal, pokud by se osoba nezachovala přesně tak, jak se zachovala. Nicméně vystihuje komplexní povahu zločinů a dává prostor pro rozlišování pachatelů a účastníků, potažmo rozlišování různých forem účastenství. V počátcích rozhodovací praxe MTS se právě formou přispění odlišovalo spolupachatelství podle čl. 25 odst. 3 písm. a), pomoc podle písm. c) a jiné spáchání zločinu více osobami se společným úmyslem podle písm. d).¹⁴⁵

4.4.2 Subjektivní stránka spolupachatelství

Subjektivní stránka zahrnuje následující prvky:

- a) osoba musí naplnit subjektivní stránku zločinu, o němž je vedeno řízení,
- b) spolupachatelé si musí být společně vědomi a musí společně přijmout, že uskutečnění společného plánu bude (*will*) mít za důsledek naplnění objektivní stránky zločinu,
- c) osoba si musí být vědoma faktických okolností, které jí umožňují společnou kontrolu nad zločinem.

První prvek spočívá v naplnění subjektivní stránky daného zločinu, a to včetně požadovaného *dolus specialis*.¹⁴⁶

Druhý prvek v původní formulaci přípravného senátu ve věci *Lubanga* vyžadoval nižší úroveň v tom smyslu, že by stačilo, pokud by si spolupachatelé byli vědomi toho, že uskutečnění společného plánu může (*may*) mít za následek naplnění objektivní stránky zločinu.¹⁴⁷ Nicméně soudní senát v případě tohoto prvku odkázal na rozhodnutí potvrzující obvinění ve věci *Katanga a Ngudjolo* a současně s odkazem na čl. 30 ŘS, upravujícím subjektivní stránku, zaměnil slovo „může“ za slovo „bude“. Podle soudního senátu odpovědnost za spolupachatelství vyžaduje víc, než pouhou pravděpodobnost, že v důsledku uskutečnění společného plánu může být naplněna objektivní stránka zločinu. Je třeba, aby si spolupachatelé byli vědomi tohoto rizika.¹⁴⁸ Z toho vyplývá, že soudní senát vyloučil užití nepřímého úmyslu (*dolus eventualis*) a

¹⁴⁴ OHLIN, Jens David, VAN SLIEDREGT, Elies, WEIGEND, Thomas. Assessing the Control-Theory. *Leiden Journal of International Law*, 2013, roč. 26, č. 3, str. 727-730.

¹⁴⁵ Více v podkapitole 4.7.

¹⁴⁶ Např. u zločinu genocidy podle čl. 6 ŘS se vyžaduje „úmysl zničit úplně nebo částečně některou národní, etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu jako takovou“.

¹⁴⁷ *Lubanga*, přípravný senát, para. 349-360.

¹⁴⁸ *Lubanga*, soudní senát, para. 1006-1012. K tomu dále srov. YANEV, Lachezar, KOOIJMANS, Tijs. Divided Minds in the Lubanga Trial Judgment: A Case against the Joint Control Theory. *International Criminal Law Review*, 2013, roč. 13, č. 4, str. 796.

stanovil, že pro naplnění subjektivní stránky se vyžaduje úmysl přímý (*dolus directus*), ať už prvního nebo druhého stupně.¹⁴⁹

Pro naplnění třetího prvku je požadováno, aby si osoba byla vědoma nezbytnosti své role pro naplnění společného plánu, a tím také pro spáchání zločinu. Musí si být vědoma také toho, že nesplněním svého úkolu zmaří naplnění tohoto plánu.¹⁵⁰

4.5 Nepřímé pachatelství (*Indirect Perpetration*)

Nepřímé pachatelství je spolu s nepřímým spolupachatelstvím formou odpovědnosti, kterou se postihují vysoce postavení vojenští nebo političtí představitelé, vůdci a velitelé. Právním základem je čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS, tedy spáchání „prostřednictvím jiné osoby, bez ohledu na trestní odpovědnost této jiné osoby“. Římský statut v tomto případě zvolil široké pojetí v tom smyslu, že osobou, prostřednictvím které může nepřímý pachatel zločin spáchat, může být jak osoba trestně neodpovědná, tak osoba odpovědná. V původním znění z roku 1996 Římský statut obsahoval tradiční pojetí spáchání zločinu prostřednictvím trestně neodpovědné osoby. O rok později však byla úprava nepřímého pachatelství změněna do podoby, v jaké je dnes. Není však známo, co bylo příčinou této změny.¹⁵¹

Nepřímý pachatel užívá přímého pachatele jako nástroj ke spáchání zločinu. Claus Roxin označoval nepřímého pachatele jako „pachatele za pachatelem“. Pro to, aby se osoba podle teorie kontroly mohla nazývat nepřímým pachatelem, je třeba, aby kontrolovala vůli přímého, fyzického pachatele. Je-li přímý pachatel sám trestně odpovědný, ovládnutí jeho vůle nepřímým pachatelem nemá vliv na jeho odpovědnost.¹⁵² Vzhledem k povaze zločinů, které budou spadat do jurisdikce MTS, je spíše nepravděpodobné, že by se aplikovalo jednoduché nepřímé pachatelství, kde nepřímý pachatel využije ke spáchání zločinu pouze jednu osobu. Častější bude případ nepřímého pachatele, například velitele ozbrojené skupiny, který ovládá větší množství osob. Tyto osoby pak páchají zločiny při provádění příkazů velitele. Pro dovození odpovědnosti takových nepřímých pachatelů přejal MTS Roxinovu teorii kontroly nad organizovanou mocenskou strukturou (*Organisationsherrschaft*).

¹⁴⁹ Viz *Lubanga*, soudní senát, para. 1008–1012. Dále také AMBOS, Kai. The First Judgment of the International Criminal Court (Prosecutor v. Lubanga): A Comprehensive Analysis of the Legal Issues. *International Criminal Law Review*, 2012, roč. 12, č. 2, str. 149-150. Přípravný senát v této souvislosti rozlišil úmysl na přímý úmysl prvního stupně, přímý úmysl druhého stupně a nepřímý úmysl. Přímý úmysl prvního stupně znamená, že osoba ví, že naplní objektivní znaky zločinu a činí tak s konkrétním úmyslem tyto znaky naplnit. Přímý úmysl druhého stupně znamená, že osoba nemá konkrétní úmysl naplnit objektivní znaky zločinu, ale je si vědoma toho, že zločin bude nezbytným následkem jejích činů. A konečně nepřímý úmysl naplní osoba v situaci, kdy si je vědoma nebezpečí, že následkem jejích činů může být naplnění objektivních znaků zločinu a přijme takový výsledek buď tak, že s ním souhlasí, nebo se s ním smíří. Viz *Lubanga*, přípravný senát, para. 352.

¹⁵⁰ *Lubanga*, soudní senát, para. 1013.

¹⁵¹ WEIGEND, Thomas. Indirect Perpetration. In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 542-543.

¹⁵² *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 495-498.

4.5.1 Nepřímé pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury

Přípravný senát odůvodnil použití této formy kontroly třemi důvody. Předně, že je inkorporována v rámci Římského statutu. Přípravný senát argumentuje tím, že do jurisdikce MTS spadají ty nejzávažnější zločiny, které ohrožují mír, bezpečnost a blaho světa. To pak téměř nevyhnutelně poukazuje na to, že do jurisdikce MTS spadají rozsáhlé zločiny páchané v masovém měřítku. Úpravou nepřímého pachatelství prostřednictvím jiné trestně odpovědné osoby pak cílí Římský statut právě na případy nepřímého pachatelství formou kontroly nad organizací.¹⁵³ Dále argumentuje, že je stále více užívána národními soudy¹⁵⁴ a za třetí, že již byla použita v rozhodovací praxi mezinárodních tribunálů. V souvislosti se třetím argumentem odkazuje mj. na rozhodnutí soudního senátu v případě *Stakić*.¹⁵⁵

Přípravný senát ve věci *Katanga a Ngudjolo* vymezil základní znaky, které by měla organizovaná mocenská struktura splňovat. Jsou jimi organizovaný a hierarchicky uspořádaný aparát moci a skutečnost, že vykonání zločinu je zabezpečeno téměř automatickým splněním příkazů. Organizovaný a hierarchicky uspořádaný aparát moci umožňuje nadřízenému užívat podřízené jako nástroje, resp. jako nahraditelné součásti mechanismu. Kontrola, kterou vykonává velitel či jiný nadřízený, se projevuje tím, že podřízený plní jeho příkazy. Právě možnost nadřízeného zabezpečit automatické splnění příkazů mu dává kontrolu nad tím, zda vůbec a jak bude zločin spáchán. Další způsob, jenž umožňuje nepřímému pachateli kontrolu, může být prostřednictvím „*intenzivního, přísného a surového výcviku*“.¹⁵⁶ Současně musí nadřízený či jiný velitel použít svoji kontrolu ke spáchání zločin. Tedy využije svoji autoritu k tomu, aby zajistil splnění příkazu, přičemž splnění musí zahrnovat spáchání zločinu.¹⁵⁷ Soudní senát tyto znaky přejal, ačkoli je formuloval jinými slovy. Uvedl, že klíčovým aspektem je ono zabezpečení automatického splnění příkazů. Dále dodal, že nadřízený nemusí kontrolovat vůli každé osoby jednotlivě. Postačí, je-li si vědom toho, že pokud některý podřízený odmítne příkaz vykonat, jiný podřízený jej nahradí a příkaz splní. Taková organizovaná mocenská struktura funguje bez ohledu na osoby členů a jejich osobní vztahy.¹⁵⁸

Pro ilustraci je možno uvést kontrolu nad organizací, kterou podle názoru přípravného senátu ve věci *Muthaura, Kenyatta a Ali* vykonávali Muthaura a Kenyatta. Tito dva měli vykonávat kontrolu nad organizací Mungiki pro účel jejich společného plánu, jímž měl být útok na města

¹⁵³ *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 501.

¹⁵⁴ Přípravný senát zmiňuje mj. soudy v Německu, Argentině, Peru nebo Španělsku. Viz *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, poznámka pod čarou č. 666.

¹⁵⁵ *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 500-510.

¹⁵⁶ Tamtéž, para. 518.

¹⁵⁷ Tamtéž, para. 511-518.

¹⁵⁸ *Katanga*, soudní senát, para. 1407-1409.

Nakuru a Navaishu.¹⁵⁹ Mungiki byla hierarchicky strukturovaná organizace, jejímž nejvyšším vůdcem byl Maina Njenga. S ním měli uzavřít Muthaura a Kenyatta dohodu, podle níž měli mít Mungiki na čas k dispozici. Členové Mungiki měli být pověřeni spolupracovat s Muthaurou a Kenyattou. Podle přípravného senátu měli Muthaura a Kenyatta pro účely svého plánu spoléhat na již existující strukturu organizace Mungiki stejně jako na mechanismus, jenž měl zajistit splnění rozkazů. Podle svědeckých výpovědí měl být nejvyšším vůdcem v Mungiki Njenga, pod nímž měla existovat hierarchická struktura velení.¹⁶⁰ Mungiki mělo mít propracovaný systém plnění příkazů. Členové měli skládat slib, jenž je zavazoval k dodržování pravidel a zakazoval zradu pod hrozbou smrti. Mungiki mělo mít také vlastní policii a soudní systém.¹⁶¹ Přípravný senát uvedl, že Muthaura a Kenyatta měli spoléhat více na organizaci než na jednotlivé členy. O tom svědčí i to, že někteří členové měli ještě před tím, než dorazili do města Navaishu, opustit Mungiki, nicméně byli rychle nahrazeni jinými a z toho důvodu nedošlo ke zmaření plánu.¹⁶² Nutno podotknout, že ve výsledku nebyli Muthaura ani Kenyatta odsouzeni, ačkoli bylo rozhodnuto o potvrzení obvinění. Obžaloba rozhodla o stažení obvinění pro nedostatek důkazů.¹⁶³

V rozhodovací praxi MTS se stala kontrola nad organizovanou mocenskou strukturou užívanou formou. Ale ani tak se nevyhnula kritice. Zpochybňovány jsou i samotné argumenty, kterými přípravný senát podpořil aplikaci této teorie. Přípravný senát se opírá o „početný“ seznam zemí, v nichž národní soudy aplikují tuto teorii. Nicméně těchto zemí uvádí jen pět, přičemž v jedné soud vyššího stupně změnil rozhodnutí soudu nižšího, v němž byla tato teorie aplikována. Dále argumentuje užitím teorie v rozhodovací praxi ad hoc tribunálů, ty však preferují užití JCE. Zpochybňována je také inkorporace teorie kontroly nad organizací v Římském statutu. Římský statut hovoří o spáchání zločinu prostřednictvím jiné osoby, nikoli organizace.¹⁶⁴ To se stalo předmětem kritiky soudkyně Van den Wyngaertové. Argumentuje čl. 31 odst. 4 Vídeňské úmluvy o smluvním právu, který říká že: „výraz bude chápán ve zvláštním smyslu, potvrdí-li se, že to bylo úmyslem stran“,¹⁶⁵ přičemž v této situaci nic nenasvědčuje tomu, že smluvní strany Římského statutu měly v úmyslu označením „osoba“ chápat „organizaci“. Taková interpretace by pak byla v rozporu s výkladem v přesném slova smyslu, tak jak jej stanoví

¹⁵⁹ Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 26. 1. 2012, *Prosecutor v. Muthaura, Kenyatta and Ali*, ICC-01/09-02/11 (dále jen „*Muthaura a Kenyatta*“), para. 399-400.

¹⁶⁰ Tamtéž, para. 191-206.

¹⁶¹ Tamtéž, para. 208-213.

¹⁶² Tamtéž, para. 407-409.

¹⁶³ Rozhodnutí o zpětvzetí obvinění pana Muthaura, ze dne 18. 3. 2013, *Prosecutor v. Muthaura and Kenyatta*, ICC-01/09-02/11. Rozhodnutí o zpětvzetí obvinění pana Kenyatty, ze dne 13. 3. 2015, *Prosecutor v. Kenyatta*, ICC-01/09-02/11.

¹⁶⁴ WEIGEND, Thomas. Perpetration through an Organisation: The Unexpected Career of a German Legal Concept. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, str. 105-106.

¹⁶⁵ Vienna Convention on the Law of Treaties, ze dne 23. 5. 1969. Český úřední překlad byl publikován jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., Vídeňská úmluva o smluvním právu.

čl. 22 odst. 2 ŘS. Navíc i přes vědomí toho, že organizace je tvořena lidmi, uvádí, že je rozdíl mezi výkonem moci nad abstraktní entitou a nad jednotlivci, i když by to mělo být v rámci organizace. Vykonávání moci nad lidmi zahrnuje vysoký stupeň osobního vlivu, určité ovládnutí těchto osob, přičemž úroveň vlivu, kterou musí vykonat osoba nad organizací, je nižší. Tato dominance je však zahrnuta ve slovech „spáchání prostřednictvím jiné osoby“.¹⁶⁶

Nepřímé pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury je i přes přesvědčivou argumentaci soudkyně Van den Wyngaertové nadále aplikováno. Je však nutné poznamenat, že samostatně se v rozhodovací praxi MTS příliš neaplikuje. Častěji se objevuje ve spojení s nepřímým spolupachatelstvím.

4.5.2 Objektivní a subjektivní stránka nepřímého pachatelství

Prvky objektivní a subjektivní stránky nepřímého pachatelství jsou vymezeny v rozsudku ve věci *Katanga*. Soudní senát vymezil odpovědnost osoby pro nepřímé pachatelství, pokud:

- a) „*vykonává kontrolu nad zločinem, jehož objektivní znaky byly naplněny jednou či více osobami,*
- b) *naplní prvky subjektivní stránky požadované podle čl. 30 ŘS a prvky subjektivní stránky požadované pro daný zločin,*
- c) *je si vědoma faktických okolností, které jí umožnily vykonávat kontrolu nad zločinem.*¹⁶⁷

První prvek může mít podle soudního senátu MTS více forem. Může být ve formě kontroly nad vůlí přímého pachatele, z nichž ve většině případů nebude přímý pachatel trestně odpovědný. Příkladem může být spáchání vraždy osobou jednající pod nátlakem. Taková osoba pak nebude trestně odpovědná pro existenci okolnosti vylučující protiprávnost.¹⁶⁸ Další formou, kterou tento prvek může nabývat, je kontrola nad organizovanou mocenskou skupinou. Tato forma je podrobněji vysvětlena v kapitole 4.5.1.

Druhý prvek je samozřejmý a nepotřebuje další vysvětlení. Co se týče třetího prvku, soudní senát podotkl, že stejně jako forma kontroly nad zločinem spáchaným prostřednictvím jiné osoby či osob, může vědomost nepřímého pachatele o okolnostech, jež mu umožňují kontrolu, nabývat také různých forem. Nepřímý pachatel by si však vždy měl být vědom své pozice kontroly. Například by si měl být vědom své pozice v dané organizaci a základních znaků, které zajišťují funkční mechanismus organizace tak, jak je vymezil MTS.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Konkurející stanovisko soudkyně Van den Wyngaert, *Ngudjolo Chui*, para. 49-57.

¹⁶⁷ *Katanga*, soudní senát, para. 1399.

¹⁶⁸ Tamtéž, para. 1402.

¹⁶⁹ Tamtéž, para. 1413-1415.

4.6 Nepřímé spolupachatelství (*Indirect Co-perpetration*)

V rozhodovací praxi MTS je nepřímé spolupachatelství nejvíce kontroverzní formou pachatelství. Přípravný senát ji poprvé použil v případě *Katanga a Ngudjolo*. Odpovědnost za nepřímé spolupachatelství kombinuje nepřímé pachatelství a spolupachatelství, resp. „*odpovědnost za spáchání zločinu prostřednictvím jiných osob a vzájemné přičítání mezi spolupachateli*“.¹⁷⁰ Takový způsob odpovědnosti umožňuje MTS „*adekvátně zhodnotit vinu osob ve vrcholném vedení*“.¹⁷¹ Avšak na rozdíl od spolupachatelství a nepřímého pachatelství není tato forma odpovědnosti explicitně uvedena v Římském statutu.¹⁷² Toto pojetí nemá podklad ani v Roxinově původní teorii,¹⁷³ a podle ICTY ani v obyčejovém právu.¹⁷⁴ To však není pro MTS relevantní, pokud lze tuto teorii dovést ze znění Římského statutu.¹⁷⁵

Právní základ této formy odpovědnosti MTS dovozuje z čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS, který říká, že osoba spáchá zločin „*společně s jinou osobou nebo prostřednictvím jiné osoby*“. Právě spojka „nebo“ může být ve významu slučovací nebo vylučovací. Tudíž může znamenat buď oba, tedy jeden i druhý, nebo může být ve smyslu jeden, nebo druhý, ale nikoli oba. Přípravný senát ve věci *Katanga a Ngudjolo* dovodil, že se zde jedná o spojku slučovací.¹⁷⁶ V tomtéž významu ji užívají i jiná ustanovení Římského statutu, konkrétně čl. 7 a 8 ŘS.¹⁷⁷

V literatuře se objevuje několik typů nepřímého spolupachatelství. První typ lze charakterizovat jako sdílenou kontrolu nepřímých spolupachatelů.¹⁷⁸ Byl použit v případě *Al Bashir*. Al Bashir měl podle přípravného senátu spáchat zločiny společně s dalšími vysoce postavenými soudánskými politiky a vojenskými veliteli. Společným, koordinovaným jednáním řídili složky (*apparatus*) státní správy za účelem provedení společného plánu.¹⁷⁹ Jinými slovy, čelní představitelé vykonávali sdílenou kontrolu nad jednou skupinou podřízených subjektů.¹⁸⁰ Další typ lze nazvat kontrolou společnou.¹⁸¹ Byla aplikována přípravným senátem v případě *Katanga a Ngudjolo*. V tomto případě měli být Katanga i Ngudjolo vůdci různých vojenských skupin,

¹⁷⁰ Tamtéž, para. 492.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Právě absence explicitního uvedení je předmětem kritiky. Například konkurující stanovisko soudkyně Van den Wyngaertové, *Ngudjolo Chui*, para. 60. Obhajoba na tento argument mj. spoléhala také. *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 490.

¹⁷³ OHLIN: Second Order..., s. 777.

¹⁷⁴ *Stakić*, odvolací senát, para. 62.

¹⁷⁵ Viz kapitola 4.1.

¹⁷⁶ *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 491.

¹⁷⁷ Tamtéž, poznámka pod čarou č. 652. Např. čl. 7 odst. 1 ŘS říká, že „*zločinem proti lidskosti se rozumí kterýkoli z níže uvedených činů, spáchaných v rámci rozsáhlého nebo systematického útoku*“. Spojka „nebo“ zde znamená, že zločin musí být spáchaný buď jen v rámci rozsáhlého, nebo jen systematického útoku, ale také v rámci útoku, který je rozsáhlý a systematický zároveň.

¹⁷⁸ SHACHAR, Eldar. Indirect Co-Perpetration, *Criminal Law and Philosophy*, 2014, roč. 8, č. 3, str. 610.

¹⁷⁹ *Al Bashir*, para. 216.

¹⁸⁰ OHLIN: Second Order Linkink..., s. 779. WEIGEND: Perpetration through..., s. 111.

¹⁸¹ SHACHAR: Indirect...s. 611.

přičemž členové těchto skupin přijímali rozkazy jen od velitele své skupiny.¹⁸² Podle přípravného senátu měli oba spolupracovat na velitelské úrovni a spojit své skupiny za účelem dosažení společného plánu, jímž měl být útok na vesnici Bogoro a její zničení.¹⁸³

Ohlín k těmto dvěma přidává ještě třetí typ, kam řadí případ *Stakić*.¹⁸⁴ Tento typ zahrnuje skupinu čelních představitelů, kteří spolupracují na horizontální úrovni, přičemž každý vertikálně kontroluje určitou složku státní moci. Jen některé ze složek jsou pak zapojeny do spáchání zločinů. Stakić vykonával kontrolu nad určitou skupinou civilních obyvatel. Ostatní spolupachatelé vykonávali kontrolu nad policií a vojenskými jednotkami. Zločiny nebyly spáchány civilními obyvateli, nad nimiž měl kontrolu Stakić, ale bez podpory těchto osob by zločiny nemohly být spáchány.¹⁸⁵

První dvě formy ve svém konkurujícím stanovisku rozlišuje také soudkyně Van den Wyngaertová. Podle jejího vyjádření první forma není problematická. Lze si tudíž představit, že osoby A a B budou společně ovládat vůli osoby C a jejím prostřednictvím pak spáchají zločin. Z jejího pohledu se jeví jako sporný druhý typ. Podle soudkyně přípravný senát radikálně rozšířil čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS tím, že učinil osobu odpovědnou za chování fyzického pachatele zločinu, na nějž neměl žádný vliv ani s ním nesdílel společný úmysl.¹⁸⁶

S touto kritikou nelze než souhlasit. Byl by rozdíl, pokud by Katanga a Ngudjolo byli oba veliteli jedné skupiny. Pak je samozřejmé, že by byli odpovědní kombinací různých forem pachatelství jako nepřímí spolupachatelé za zločiny, které skupina pod jejich vedením spáchá. Nicméně v kritizovaném druhém typu by se jejich odpovědnost prostřednictvím vzájemného přičítání spolupachatelů na základě společného úmyslu dostávala za hranice jejich vlastní skupiny, resp. byli by odpovědní za zločiny, nad nimiž neměli kontrolu. Takové rozšíření čl. 25 odst. 3 písm. a) ŘS skutečně vyvolává představu úplně nové formy odpovědnosti, jakou Římský statut nepředpokládá.¹⁸⁷

Nepřímé spolupachatelství jako nejvíce kontroverzní forma odpovědnosti je v současné době hojně aplikována před MTS, ačkoli ještě žádný z obviněných nebyl pro nepřímé spolupachatelství odsouzen. Důvodem však není ani tak kontroverznost této formy odpovědnosti jako fakt, že některé z případů, v nichž je aplikována, jsou stále v přípravné fázi.

¹⁸² *Katanga a Ngudjolo*, přípravný senát, para. 498.

¹⁸³ Tamtéž, para. 548. V tomto případě nemohlo být aplikováno nepřímé pachatelství, protože nebylo možné přesně identifikovat ozbrojenou skupinu, která spáchala daný zločin. Současně však nemohlo být aplikováno samostatně ani spolupachatelství, protože ani jeden z obviněných nebyl přímým pachatelem zločinů.

¹⁸⁴ OHLIN: *Second Order Linking...*, s. 779-780. Weigend tento typ nezmiňuje a Shachar jej řadí ke druhému typu společné kontroly. Viz SHACHAR: *Indirect...*, s. 612.

¹⁸⁵ OHLIN: *Second Order...*, s. 780.

¹⁸⁶ Konkurující stanovisko soudkyně Van Den Wyngaertové, *Ngudjolo Chui*, para. 58-62.

¹⁸⁷ Tamtéž.

MTS totiž vyžaduje v řízení přítomnost obviněného.¹⁸⁸ Jedná se mj. o případy *Al Bashir, Gaddafi* nebo *Simone Gbagbo*.¹⁸⁹ Nicméně i v případech, kdy přípravný senát rozhodl o potvrzení obvinění, se stále čeká na první odsuzující rozsudek s touto zvláštní formou pachatelství.¹⁹⁰

4.6.1 Objektivní a subjektivní stránka nepřímého spolupachatelství

Prvky objektivní a subjektivní stránky byly poprvé dovozeny přípravným senátem ve věci *Katanga a Ngudjolo*. Následně byly přejaty v dalších případech. V případech *Ntaganda* nebo *Muthaura a Kenyatta* je přípravný senát vymezuje jako:

- a) „podezřelý se musí účastnit společného plánu nebo dohody s jednou či více osobami,
- b) podezřelý a ostatní spolupachatelé musí vykonat nezbytné koordinované přispění, které vyústí v naplnění objektivních znaků jednotlivého zločinu,
- c) podezřelý musí mít kontrolu nad organizací,
- d) organizace se musí sestávat z organizovaného a hierarchického aparátu moci,
- e) vykonání zločinu musí být zabezpečeno téměř automatickým splněním příkazů podezřelého,
- f) podezřelý a ostatní spolupachatelé si musí být společně vědomi a musí společně přijmout, že uskutečnění společného plánu bude mít za následek naplnění objektivní stránky zločinu,
- g) podezřelý si musí být vědom faktických okolností, které mu umožňují vykonávat společnou kontrolu nad spácháním zločinu prostřednictvím jiné osoby (osob)“.¹⁹¹

Co se týče prvků pod písm. c) až e), jsou důsledkem toho, že v obou případech se jednalo o nepřímé pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury. Nepřímé spolupachatelství je kombinací spolupachatelství a nepřímého pachatelství, přičemž kontrolu nad organizovanou mocenskou strukturou MTS odvozuje ze „spáchání prostřednictvím jiné osoby“. Proto by obecně prvek pod písm. c) měl spíše znít: podezřelý musí vykonávat kontrolu nad jinou osobou. Jiná forma nepřímého pachatelství, než prostřednictvím organizované mocenské struktury však bude v MPT spíše výjimkou. Z toho důvodu se i tato práce drží vymezení objektivních a subjektivních prvků přípravnými senáty.

MTS v nepřímém spolupachatelství kombinuje spolupachatelství a nepřímé pachatelství s tím, že i objektivní a subjektivní prvky jsou vytvořeny kombinací těchto forem odpovědnosti. Proto lze pro analýzu prvků odkázat do předchozí části práce.

¹⁸⁸ Čl. 61 odst. 1 a čl. 63 odst. 1 ŘS.

¹⁸⁹ *Prosecutor v. Omar Hassan Ahmad Al Bashir*, ICC-02/05-01/09, *Prosecutor v. Saif Al-Islam Gaddafi*, ICC-01/11-01/11, *Prosecutor v. Simone Gbagbo*, ICC-P02/11-01/12.

¹⁹⁰ Je to např. případ *Prosecutor v. Dominic Ongwen*, ICC-02/04-01/15 nebo případ *Prosecutor v. Bosco Ntaganda*, ICC-01/04-02/06. Tyto případy jsou nyní ve fázi hlavního líčení.

¹⁹¹ *Muthaura a Kenyatta*, para. 297, dále rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 9. 6. 2014, *Prosecutor v. Ntaganda*, ICC-01/04-02/06, para. 104 a 121.

Jak již bylo uvedeno, odborná literatura zmiňuje dvě hlavní formy, kterých může nepřímé spolupachatelství nabývat. MTS však mezi nimi z hlediska objektivních a subjektivních prvků nečiní rozdíly. Jako příklad aplikace objektivních a subjektivních prvků může posloužit případ *Muthaura, Kenyatta a Ali*, který byl použit jako příklad aplikace kontroly nad organizovanou mocenskou strukturou. Jedná se o případ, v němž měli nepřímí spolupachatelé sdílenou kontrolu nad jednou organizací. Kenyatta a Muthaura se měli účastnit společného plánu, jenž zahrnoval útok na města Nakuru a Naivasha. Jejich nezbytné přispění mělo spočívat v aktivování mechanismu, který vedl k automatickému plnění příkazů a tím i ke spáchání zločinu. Dále mělo přispění spočívat i v dalších skutečnostech, např. Muthaura měl poskytovat institucionální podporu pro zabezpečení dohody, podle níž měli Muthaura a Kenyatta získat kontrolu nad organizací Mungiki. V podkapitole 4.5.1. je podrobně vysvětleno, v čem měla spočívat kontrola nad touto organizací i její organizovaný a hierarchický aparát moci a téměř automatické plnění příkazů. Co se týče subjektivních prvků pod písm. f) a g), Kenyatta a Muthaura měli mít dohodu o užití Mungiki k určitému účelu, výslovně řídit Mungiki ke spáchání zločinů a vydávat instrukce, aby zajistili spáchání naplánovaného zločinu. Z toho přípravný senát dovodil, že si byli vědomi, že jejich společný plán bude mít za následek naplnění objektivních znaků zločinu a byli si vědomi svých nezbytných rolí při spáchání zločinu.¹⁹²

4.7 Míra přispění jako prvek rozlišující některé zvláštní formy pachatelství a jiné formy odpovědnosti

Jak již bylo uvedeno výše, spolupachatelství, ať už samostatné nebo ve spojení s nepřímým pachatelstvím, vyžaduje nezbytné přispění spolupachatelů. MTS již konstantně judikuje, že se jedná o takové přispění, které by, pokud by nebylo vykonáno, zmařilo spáchání zločinu. Právě v tomto přispění se projevuje kontrola nad zločinem. Jinými slovy tam, kde osoba tuto kontrolu nevykonává, resp. míra jejího přispění ke zločinu je nižší, tam se již nejedná o pachatelství, ale o různé formy účastenství.

V judikatuře MTS se objevují ještě další dvě formy přispění, a to značná (*substantial*) a významná (*significant*). I v judikatuře ICTY, jak již bylo uvedeno, se objevuje pojem významné přispění. Nikoli však ve spojení s účastenstvím, ale se spolupachatelstvím ve formě JCE. S pojmem značné přispění judikatura ad hoc tribunálů pracuje také, a to ve spojení s účastenstvím, konkrétně s pomocí ke spáchání zločinu. Už v rozsudku v případě *Tadić* odvolací senát uvedl, že podpora, kterou vykonává pomocník, musí mít „*značný dopad na spáchání zločinu*“.¹⁹³ Toto pojetí bylo pak dále přejímáno a současně byl vyjasněn vztah významného přispění

¹⁹² *Muthaura a Kenyatta*, para. 399-419.

¹⁹³ *Tadić*, odvolací senát, para. 229.

a značného přispění s tím, že významné přispění vyžaduje nižší míru přispění než značné.¹⁹⁴ Co se rozumí pojmem „značný“, musí být zhodnoceno na základě skutečností případu. Současně se však nevyžaduje, aby taková pomoc byla podmínkou pro spáchání zločinu.¹⁹⁵

Mimo nezbytné přispění však nepanuje v rozhodovací praxi MTS dosud jednoznačná shoda mezi ostatními způsoby přispění. V rozhodnutí *Mbarushimana* přípravný senát uvedl, že s ohledem na znění čl. 25 odst. 3 písm. d) ŘS,¹⁹⁶ by odpovědnost v tomto ustanovení měla vyžadovat menší přispění, než je vyžadováno pro odpovědnost pod písm. a) až c). Současně však uvedl, že nějaká hranice by být měla, aby se zabránilo odpovědnosti za nepatrná přispění. Co se týče pomoci ke spáchání zločinu podle písm. c), odkazuje na judikaturu ad hoc tribunálů. Podle přípravného senátu by se dalo uvažovat o analogické aplikaci této judikatury a použití značného přispění. K odpovědnosti podle písm. d) pak navrhuje požadavek významného přispění.¹⁹⁷ Soudní senát v případě *Katanga* toto stanovisko převzal a vymezil, že významným přispěním je takové, které ovlivňuje spáchání zločinu i způsob, jakým se stal.¹⁹⁸ Nicméně v pozdější rozhodovací praxi MTS se objevily i jiné názory. V případě *Bemba a ostatní* soudní senát uvedl, že čl. 25 odst. 3 písm. c) ŘS nestanoví žádnou minimální hranici pro přispění. Soudní senát však dále uvádí, že pomoc nemusí představovat jednání *conditio sine qua non* ke zločinu, ale musí být ke zločinu kauzální. Tedy musí podporovat, zdokonalovat nebo ulehčovat spáchání zločinu.¹⁹⁹ Rozhodovací praxe MTS se tedy v tomto odvrací od judikatury ad hoc tribunálů.²⁰⁰ Ani významné přispění k účasti na zločinu podle písm. d) není rozhodovací praxí MTS přijímáno jednotně. V rozhodnutí potvrzující obvinění ve věci *Blé Goudé* přípravný senát nepožaduje, aby přispění bylo významné.²⁰¹

MTS zpočátku ve své rozhodovací praxi vytvořil rozdíl mezi formami odpovědnosti v čl. 25 odst. 3 písm. a), c) a d) založený na míře přispění ke zločinu, a to nejen mezi pachatelstvím a účastenstvím, ale i mezi různými formami účastenství.²⁰² Míra přispění zůstala, navzdory postupnému názorovému vývoji v rozhodovací praxi MTS, rozlišujícím kritériem spolupachatelství od účastenství. Nicméně nejednotnost v rozhodovací praxi se promítla do

¹⁹⁴ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 16. 12. 2012, *Prosecutor v. Gotovina and Markač*, IT-09-60-A, para. 149.

¹⁹⁵ Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 9. 5. 2007, *Prosecutor v. Blagojević and Jokić*, IT-02-60-A, para. 134.

¹⁹⁶ V tomto ustanovení se uvádí: „jinak přispěla ke spáchání zločinu“.

¹⁹⁷ Rozhodnutí přípravného senátu MTS potvrzující obvinění ze dne 16. 12. 2011, *Prosecutor v. Mbarushimana*, ICC-01/04-01/10, para. 276-284.

¹⁹⁸ *Katanga*, soudní senát, para. 1633-1634. Dále AMBOS, Kai. The ICC and Common Purpose – What Contribution is Required under Article 25(3)(d)? In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, str. 597.

¹⁹⁹ Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 19. 10. 2016, *Prosecutor v. Bemba Gombo, Musamba, Kabongo, Wandu and Arido*, ICC-01/05-01/13.

²⁰⁰ AKSENOVA: *Complicity in ...*, s.155.

²⁰¹ Rozhodnutí přípravného senátu MTS potvrzující obvinění ze dne 11. 12. 2014, *Prosecutor v. Blé Goudé*, ICC-02/11-02/11, para. 173.

²⁰² AMBOS: *The First Judgment...*, s. 141.

nejistoty ohledně rozlišování účastenství na zločinu ve formě pomoci podle čl. 25 odst. 3 písm. c) ŘS a účastenství ve formě jiného přispění ke spáchání zločinu podle písm. d) téhož ustanovení.

Závěr

Postihování pachatelů v mezinárodním právu trestním je složitý problém, se kterým se mezinárodní tribunály či soudy snaží vypořádat buď po svém, nebo tak, že přebírají již aplikované přístupy. V průběhu vývoje bylo vytvořeno několik různých přístupů, z nichž je prakticky nemožné vybrat jeden, o kterém by se dalo říci, že je ten pravý a správný.

Mezinárodní vojenský tribunál v Norimberku se jako první snažil tuto problematiku správně uchopit, ale je třeba mít na paměti, že to byl orgán, do jehož činnosti značně zasahovala tehdejší politika. Jako první tribunál svého druhu se však snažil o nastolení určitých pravidel platných pro mezinárodní právo trestní. Vymezil dva přístupy k postihování pachatelů kolektivních zločinů. Prvním byla odpovědnost za spolčení jako předčasně dokonáný zločin, které bylo postižitelné samo o sobě. Druhým pak odpovědnost za účast na zločinném společenství. Ani jeden z těchto přístupů však nebyl plně aplikován. Spolčení jako samostatný zločin bylo aplikováno jen ve spojení se zločiny proti míru a aplikovatelnost odpovědnosti za účast na zločinném společenství byla samotným tribunálem značně omezena. Nelze tedy jasně říci, že by tribunál postupoval správným směrem. Nedá se mu však upřít jeho mimořádná role pro budoucí vývoj mezinárodního práva trestního.

Rozhodovací praxe Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii a Mezinárodního trestního tribunálu pro Rwandu zvolila poněkud sofistikovanější přístup. Jejich koncepce společného zločinného podniku, jež je považována za součást obyčejového práva, se na dlouhou dobu stala vůdčí koncepcí v postihování pachatelů v mezinárodním právu trestním. Osoba, která se účastní společného zločinného podniku, je jako spolupachatel odpovědna i za zločiny, které fyzicky spáchala jiná osoba, pokud se obě tyto osoby podílely na provádění společného plánu. Společný zločinný podnik může nabývat tří forem: základní, systematické a rozšířené. Tyto formy mají stejné objektivní prvky, liší se však prvky subjektivními. V průběhu fungování tribunálů se aplikace společného zločinného podniku upřesňovala a rozšiřovala. Po odmítnutí koncepce kontroly nad zločinem byl společný zločinný podnik rozšířen i na osoby ve vedoucích pozicích. Toto rozšíření spočívalo ve skutečnosti, že členové společného zločinného podniku mohli být odpovědni i za zločiny spáchané subjekty stojícími mimo takový zločinný podnik. To ovšem jen za podmínky, že tyto subjekty byly užity některým členem společného zločinného podniku za účelem realizace společného plánu.

Mezinárodní trestní soud se naopak vydal cestou koncepce kontroly nad zločinem. Koncepce kontroly nad zločinem slouží k odlišování pachatelů a účastníků, přičemž pachatelem je ten, kdo rozhodne, zda a jak bude zločin spáchán. Kromě přímého pachatelství, spolupachatelství a nepřímého pachatelství, s nimiž počítá Římský statut, vytvořil Mezinárodní

trestní soud ještě nepřímé spolupachatelství. Spolupachatelství spočívá ve skutečnosti, že spolupachatelé mají společnou kontrolu nad zločinem. Jejich kontrola vychází z nezbytného přispění každého ze spolupachatelů. Nezbytným z toho důvodu, že pokud by některý ze spolupachatelů svůj úkol nesplnil, pak by bylo zmařeno spáchání zločinu. Právě ono nezbytné přispění je často kritizováno pro svoji abstraktnost

Nepřímé pachatelství je založeno na kontrole vůle podřízené osoby, která podle znění Římského statutu může být i trestně odpovědná. Mezinárodní trestní soud rozšířil tento způsob pachatelství o nepřímé pachatelství prostřednictvím organizované mocenské struktury. K tomuto rozšíření použil nepřiliš přesvědčivé argumenty, které byly po zásluze kritizovány. Způsob, jakým Mezinárodní trestní soud pojímá organizovanou mocenskou strukturu, připomíná spíše jakousi abstraktní entitu, jejíž chování se pak přičítá určité osobě. Takový přístup pak hraničí se zásadou individuální trestní odpovědnosti, k níž se hlásí Římský statut v čl. 25.

Kombinací spolupachatelství a nepřímého pachatelství pak Mezinárodní trestní soud vytvořil nepřímé spolupachatelství. Tento způsob pachatelství není upraven v Římském statutu ani nenavazuje na původní Roxinovu teorii, která s takovým způsobem pachatelství nepočítala. Nepřímé spolupachatelství může nabývat v zásadě dvou podob. První je podoba, v níž dvě či více osob ovládá vůli jim podřízených subjektů, přičemž tuto kontrolu sdílejí v tom smyslu, že tyto osoby současně kontrolují podřízené subjekty. Druhá podoba spočívá ve společné kontrole dvou či více osob s tím, že každá z těchto osob kontroluje jen sobě podřízené subjekty. Tyto osoby pak jednájí společně. Z toho důvodu se každé z nich přičítají zločiny, které spáchají subjekty podřízené některé jiné z těchto společně jednajících osob. První podoba je obecně přijímána jako možná a slučitelná s Římským statutem. Druhá podoba je naproti tomu značně kontroverzní. Problematická je zde skutečnost, že se určité osobě mohou přičítat zločiny, které spáchaly jí nepodřízené subjekty, nad nimiž neměla kontrolu. Judikatura Mezinárodního trestního soudu však od počátku prohlašuje, že pachatelem je jen ten, kdo má nad zločinem kontrolu. Kontroverznost této podoby se promítla i do rozhodovací praxe Mezinárodního trestního soudu v tom smyslu, že dosud žádná osoba nebyla odsouzena za spáchání zločinu formou nepřímého spolupachatelství.

Obecně lze tedy říci, že Mezinárodní trestní soud rozšířil aplikaci odpovědnosti za pachatelství, čímž snížil význam ostatních forem odpovědnosti. Ostatně i z rozhodovací praxe Mezinárodního trestního soudu je patrné, že odpovědnost za zločiny podle mezinárodního práva ve formě pachatelství je nejčastěji aplikovanou formou odpovědnosti. Tento trend ale není v mezinárodním právu trestním výjimkou. Společný zločinný podnik, který je také formou pachatelství, byl v judikatuře ad hoc tribunálů jednoznačně nejrozšířenější formou odpovědnosti.

V literatuře se lze setkat s principem spravedlivého označování (*fair labelling*), jímž je ospravedlňováno rozšiřování pachatelství. V této souvislosti je uváděno, že například strůjce těch nejzávažnějších zločinů proti mezinárodnímu právu je třeba nazvat pachatelem, nikoli jen organizátorem. Mezinárodní tribunály a soudy by však měly mít na paměti, že rozšiřování odpovědnosti za pachatelství by se mělo dít v rámci zásad, které jsou obecně mezinárodním společenstvím v oblasti mezinárodního práva trestního respektovány.

Seznam použité literatury

Monografie a sborníky

AKSENOVA, Marina. *Complicity in International Criminal Law*. Portland: Hart Publishing, 2016, s. 344 s.

AMBOS, Kai. The ICC and Common Purpose – What Contribution is Required under Article 25(3)(d)? In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, 692 – 607.

BÍLKOVÁ: Co je mezinárodní zločin?. In ŠTURMA, Pavel (ed). *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny*. Praha: Univerzita Karlova, Právnická fakulta, 2014, s. 27 – 43.

BOAS, Gideon, BISCHOFF, James L., REID, Natalie L. *Forms of Responsibility in International Criminal Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007, 436 s.

BONAFÈ, Beatrice. *The Relationship Between State and Individual Responsibility for International Crimes*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2009, 281 s.

CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. 1. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2003, 472 s.

CASSESE, Antonio. *International Criminal Law*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2008, 455 s.

O'KEEFE, Roger. *International Criminal Law*. Oxford: Oxford University Press, 2015, 608 s.

OLÁSOLO, Hector. *The Criminal Responsibility of Senior Political and Military Leaders as Principals to International Crime*. Portland: Hart Publishing, 2009, 396 s.

SCHABAS, William. *The International Criminal Court: A Commentary on the Rome Statute*. 2. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2016, 1408 s.

SCHEB, John M., SCHEB II, John M. *Criminal law*. 5. vydání. Wadsworth: Wadsworth Cengage Learning, 2008. 480 s.

STAHN, Carsten. Co-Perpetration: German Dogmatik or German Invasion?. In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 517 – 537.

VAN SLIEDREGT, Elies. *Individual Criminal Responsibility in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2012, 337.

VAN SLIEDREGT, Elies. Perpetration and Participation in Article 25(3). In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 499 – 516.

WEIGEND, Thomas. Indirect Perpetration. In STAHN, Carsten (ed). *The Law and Practise of the International Criminal Court*. Oxford: Oxford University Press, 2015, s. 538 – 556.

WERLE, Gerhard. *Principles of International Criminal Law*. 2. vydání. The Hague: T.M.C. Asser Press, 2009, 633 s.

Články z odborných časopisů

AMBOS, Kai. The First Judgment of the International Criminal Court (Prosecutor v. Lubanga): A Comprehensive Analysis of the Legal Issues. *International Criminal Law Review*, 2012, roč. 12, č. 2, s. 115 – 153.

CASSESE, Antonio. The Proper Limits of Individual Responsibility under the Doctrine of Joint Criminal Enterprise. *Journal of International Criminal Justice*, 2007, roč. 5, č. 1, s. 109 – 133.

CUPIDO, Marjolein. Common Purpose Liability Versus Joint Perpetration: A Practical View on the ICC's Hierarchy of Liability Theories. *Leiden Journal of International Law*, 2016, roč. 29, č. 3, s. 897 – 815.

ČEPELKA, Čestmír. Mezinárodní trestní soudnictví. *Právník*, 1999, roč. 78, č. 10, s. 897 - 916.

DANNER, Alison Marston, MARTINEZ, Jenny M. Guilty Associations: Joint Criminal Enterprise, Command Responsibility, and the Development of International Criminal Law. *California Law Review*, 2005, roč. 93, č. 1, s. 75 – 169.

FARHANG, Cliff. Points of No Return: Joint Criminal Enterprise in *Brdanin*. *Leiden Journal of International Law*, 2010, roč. 23, č. 1, s. 137 – 164.

FAUSTO, Pocar. Notes on Joint Criminal Enterprise before International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. *The University of the Pacific Law Review*, 2017, roč. 48, č. 2, s. 189 – 196.

GIULIA, Bigi. Joint Criminal Enterprise in the Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia and the Prosecution of Senior Political and Military Leaders: The *Krajišnik* Case. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*, 2010, roč. 14, s. 51 – 83.

GOY, Babara. Individual Criminal Responsibility before the International Criminal Court A Comparison with the *Ad Hoc* Tribunals. *International Criminal Law Review*, 2012, roč. 12, č. 1, s. 1 – 70.

JAIN, Neha. The Control Theory of Perpetration in International Criminal Law. *Chicago Journal of International Law*, 2011, roč. 12, č. 1, s. 157 – 198.

MANACORDA, Stefano, MELONI, Chantal. Indirect perpetration *versus* Joint Criminal Enterprise. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 159 – 178.

OHLIN, Jens David, VAN SLIEDREGT, Elies, WEIGEND, Thomas. Assessing the Control-Theory. *Leiden Journal of International Law*, 2013, roč. 26, č. 3, s. 725 – 746.

OHLIN, Jens David. Joint Intentions to Commit International Crimes. *Chicago Journal of International Law*, 2011, roč. 11, č. 2, s. 693 – 753.

OHLIN, Jens David. Second-Order Linking Principles: Combining Vertical and Horizontal Modes of Liability. *Leiden Journal of International Law*, 2012, roč. 25, č. 3, s. 771 – 797.

OLÁSOLO, Hector. Reflections on the Treatment of the Notions of Control of the Crime and Joint Criminal Enterprise in the Stakić Appeal Judgment. *International Criminal Law Review*, 2007, roč. 7, č. 1, a. 143 – 162.

ROXIN, Claus. Crimes as Part of Organized Power Structure. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 193 – 205.

SHACHAR, Eldar. Indirect Co-Perpetration, *Criminal Law and Philosophy*, 2014, roč. 8, č. 3, str. 605 – 617.

STEPHENS, Pamela. Collective Criminality and Individual Responsibility: The Constraints of Interpretation. *Fordham International Law Journal*, 2014, roč. 37, č. 2, s. 501 - 547.

WEIGEND, Thomas. Perpetration through an Organisation: The Unexpected Career of a German Legal Concept. *Journal of International Criminal Justice*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 91 – 111.

YANEV, Lachezar, KOOIJMANS, Tijs. Divided Minds in the Lubanga Trial Judgment: A Case against the Joint Control Theory. *International Criminal Law Review*, 2013, roč. 13, č. 4, s. 789 – 828.

Elektronické zdroje

CASSESE, Antonio. *Affirmation of the Principles of International Law recognized by the Charter of the Nürnberg Tribunal* [online]. United Nations Audiovisual Library of International Law, [cit 13. 11. 2017]. Dostupné na <http://legal.un.org/avl/ha/ga_95-I/ga_95-I.html>.

HELLER, Kevin John. *Lubanga Decision Roundtable: More on Co-Perpetration* [online]. *Opinio Juris*, 16. března 2012 [cit. 4. prosince 2017]. Dostupné na <<http://opiniojuris.org/2012/03/16/lubanga-decision-roundtable-more-on-co-perpetration/>> .

Právní předpisy a jiné právní dokumenty

Rules of Procedure and Evidence of the International Criminal Court, ICC-ASP/1/3, at 10, and Corr. 1 (2002), U.N. Doc. PCNICC/2000/1/Add.1 (2000).

Charter of the International Military Tribunal - Annex to the Agreement for the prosecution and punishment of the major war criminals of the European Axis, 8 August 1945, 82 UNTS 279.

The Formulation of the Principles of International Law Recognised by the Charter and Judgement of the Nuremberg Tribunal. Yearbook of the International Law Commission, Vol. II, 1950, s. 374 - 378.

The Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis and the annexed Charter, 8 August 1945, 82 U.N.T.C. 280.

Control Council Law No. 10, ze dne 10. 12. 1945.

Rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 827, ze dne 25. 5. 1993, S/RES/827 (1993).

Rezoluce Rady Bezpečnosti OSN č. 955, ze dne 8. 11. 1994, S/RES/955 (1994).

Rome Statute of the International Criminal Court, ze dne 17. 7. 1998. Český úřední překlad vyšel ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 84/2009 Sb. m. s., Římský statut Mezinárodního trestního soudu.

Vienna Convention on the Law of Treaties, ze dne 23. 5. 1969. Český úřední překlad byl publikován jako vyhláška ministra zahraničních věcí č. 15/1988 Sb., Vídeňská úmluva o smluvním právu.

Rozhodnutí tribunálů, soudu a stanoviska soudců

Částečně nesouhlasné stanovisko soudce Shahabuddeena k rozsudku odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 3. 2009, *Prosecutor v. Brđanin*, IT-99-36-A.

Konkurující stanovisko soudkyně Christine Van den Wyngaertové ze dne 18. 12. 2012, *Prosecutor v. Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-02/12.

Obžaloba ze dne 14. 12. 1995, *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-I.

Odlišné stanovisko soudce Shahabuddeena k rozsudku odvolacího senátu ICTR ze dne 7. 6. 2006, *Prosecutor v. Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-1.

Odlišné stanovisko soudce Schobmurga k rozsudku odvolacího senátu ICTR ze dne 7. 6. 2006, *Prosecutor v. Gacumbitsi*, ICTR-2001-64-1.

Rozhodnutí o zpětvzetí obvinění pana Kenyatty, ze dne 13. 3. 2015, *Prosecutor v. Kenyatta*, ICC-01/09-02/11.

Rozhodnutí o zpětvzetí obvinění pana Muthaura, ze dne 18. 3. 2013, *Prosecutor v. Muthaura and Kenyatta*, ICC-01/09-02/11.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 15. 6. 2009, *Prosecutor v. Bemba*, ICC-01/05-01/08.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 26. 1. 2012, *Prosecutor v. Muthaura, Kenyatta and Ali*, ICC-01/09-02/11.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 29. 1. 2007, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 30. 9. 2008, *Prosecutor v. Katanga and Ngudjolo Chui*, ICC-01/04-01/07.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o potvrzení obvinění ze dne 8. 2. 2010, *Prosecutor v. Abu Garda*, ICC-02/05-02/09.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS o vydání příkazu k zatčení ze dne 4. 3. 2009, *Prosecutor v. Al Bashir*, ICC-02-05-01-09-03.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS potvrzující obvinění ze dne 11. 12. 2014, *Prosecutor v. Blé Goudé*, ICC-02/11-02/11.

Rozhodnutí přípravného senátu MTS potvrzující obvinění ze dne 16. 12. 2011, *Prosecutor v. Mbarushimana*, ICC-01/04-01/10.

Rozhodnutí přípravného senátu o potvrzení obvinění ze dne 9. 6. 2014, *Prosecutor v. Ntaganda*, ICC-01/04-02/06.

Rozsudek Norimberského tribunálu ze dne 30. 9. 1946, *Göring, et al.*, 22 IMT 203, Opinion and Judgement.

Rozsudek odvolacího senátu ICTR ze dne 13. 12. 2004, *Prosecution v. Ntakirutimana and Ntakirutimana*, ICTR-96-10-A, ICTR-96-17-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 15. 7. 1999, *Prosecutor v. Tadić*, IT-94-1-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 16. 12. 2012, *Prosecutor v. Gotovina and Markač*, IT-09-60-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 9. 2003, *Prosecutor v. Krnojević*, IT-97-25-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 21. 6. 2000, *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 22. 3. 2006, *Prosecutor v. Stakić*, IT-97-24-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 25. 2. 2004, *Prosecutor v. Vasiljević*, IT-98-32-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 27. 3. 2013, *Prosecutor v. Stanišić and Župljanin*, IT-08-91-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 3. 4. 2007, *Prosecutor v. Brđanin*, IT-99-36-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 8. 10. 2008, *Prosecutor v. Martić*, IT-95-11-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 8. 11. 2006, *Prosecutor v. Simić*, IT-95-9-A.

Rozsudek odvolacího senátu ICTY ze dne 9. 5. 2007, *Prosecutor v. Blagojević and Jokić*, IT-02-60-A.

Rozsudek odvolacího senátu MTS ze dne 1. 12. 2014, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06.

Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 1. 9. 2004, *Prosecutor v. Brđanin*, IT-99-36-T.

Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 10. 12. 1998, *Prosecutor v. Furundžija*, IT-95-17/1-T.

Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 2. 11. 2001, *Prosecutor v. Kvočka et al.*, IT-98-30/1-T.

Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 27. 9. 2006, *Prosecutor v. Krajišnik*, IT-00-39-T.

Rozsudek soudního senátu ICTY ze dne 31. 6. 2003, *Prosecutor v. Stakić*, IT-97-24-T.

Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 14. 3. 2012, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06.

Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 19. 10. 2016, *Prosecutor v. Bemba Gombo, Musamba, Kabongo, Wandu and Arido*, ICC-01/05-01/13.

Rozsudek soudního senátu MTS ze dne 7. 3. 2014, *Prosecutor v. Katanga*, ICC-01/04-01/07.

Rozsudku odvolacího senátu ICTY ze dne 17. 3. 2009, *Prosecutor v. Krajišnik*, IT-00-39-A.

Separátní stanovisko soudce Fulforda k rozsudku soudního senátu ze dne 14. 3. 2012, *Prosecutor v. Lubanga*, ICC-01/04-01/06.

Abstrakt

Práce vymezuje způsoby, kterými se nejvýznamnější mezinárodní tribunály a Mezinárodní trestní soud snažily v průběhu vývoje mezinárodního práva trestního postihnout pachatele zločinů podle mezinárodního práva. Práce je rozčleněna do čtyř kapitol a strukturou odráží vývoj mezinárodního práva trestního. První kapitola je teoretickým úvodem do problematiky mezinárodního práva trestního a individuální trestní odpovědnosti. Druhá kapitola se věnuje Mezinárodnímu vojenskému tribunálu v Norimberku a jeho pojetí odpovědnosti pachatelů za zločiny druhé světové války. Třetí kapitola se věnuje Mezinárodním trestním tribunálům pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu. Vymezuje koncept společného zločinného podniku, jeho objektivní a subjektivní stránku a postupné rozšíření této koncepce i na velitele a jiné vedoucí představitele. Poslední kapitola se zabývá Mezinárodním trestním soudem a jeho koncepcí kontroly nad zločinem jako vůdčí teorií k rozlišení pachatele a účastníka. Postupně se podrobně věnuje jednotlivým způsobům pachatelství, a to spolupachatelství, nepřímému pachatelství a nepřímému spolupachatelství. U jednotlivých forem pachatelství charakterizuje na příkladech jednotlivé objektivní a subjektivní prvky, jak je vymezuje judikatura. Současně se zabývá kritikou, která tuto judikaturu provází.

Abstract

This thesis deals with methods of making perpetrators responsible for crimes under international law, which were used by the most significant international tribunals and International Criminal Court during the development of international criminal law. Thesis is divided into four chapters and its structure mirrors historical development of international criminal law. First chapter is theoretical introduction to the issue of international criminal law and individual criminal responsibility. Second chapter deals with International Military Tribunal in Nuremberg and its interpretation of the responsibility of Second World War's crimes perpetrators. Third chapter deals with International Criminal Tribunals for the former Yugoslavia and Rwanda. This chapter defines the concept of Joint Criminal Enterprise, its actus reus and mens rea. It deals with gradual expansion of Joint Criminal Enterprise and its application to leaders. Last chapter is devoted to International Criminal Court and its concept of control over crime as a leading theory to differ principals and accomplices. The chapter deals with various forms of perpetration, one by one. These forms are co-perpetration, indirect perpetration and indirect co-perpetration. Objective and mental elements of these various forms are characterized with examples from the case law. Thesis also deals with criticism of the case law of International Criminal Court.

Klíčová slova

Spolupachatelství, nepřímé pachatelství, nepřímé spolupachatelství, společný zločinný podnik, Mezinárodní trestní soud, Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii.

Key words

Co-perpetration, indirect perpetration, indirect co-perpetration, joint criminal enterprise, International Criminal Court, International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia.